

Стратегическа рамка на
Национална програма за развитие
на Република България: България
2020

Първи работен вариант,

16.03.2012 г.

ПРОЕКТ

СЪДЪРЖАНИЕ

СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА.....	8
Визия	8
Цели	8
ПРИОРИТЕТИ	8
ПРИОРИТЕТ 1: ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА И ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ОБУЧЕНИЕТО И КАЧЕСТВЕНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА РАБОТНАТА СИЛА.....	10
Подприоритет 1.1 Осигуряване на достъпно и качествено образование за развитие на личността чрез осъвременяване на системата на образование и осигуряване на нейната адаптивност спрямо нуждите на пазара на труда	10
Подприоритет 1.2 Подобряване на качествените характеристики на работната сила	15
Подприоритет 1.3 Повишаване качеството и ефективността на здравните услуги	19
ПРИОРИТЕТ 2: НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА И НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ.	22
.....	
Подприоритет 2.1 Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд ...	22
Подприоритет 2.2 Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване.	24
Подприоритет 2.3 Осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания	27
Подприоритет 2.4 Повишаване на адекватността и устойчивостта на пенсионната система с цел подобряване качеството на живот и осигуряване на достойно стареене (хоризонтална политика)	27
Подприоритет 2.5 Демографско развитие на населението и насърчаване на активното стареене в отговор на съвременните демографски процеси/трансформации (хоризонтална политика)	28
Подприоритет 2.6 Създаване на условия за осигуряване на равнопоставеността на половете с цел активното им включване и участие във всички сфери на обществения живот (хоризонтална политика)	29
Подприоритет 2.7 Осигуряване на равни възможности за хората с увреждания с цел насърчаване на тяхното пълноценно социално включване (хоризонтална политика)	30
ПРИОРИТЕТ 3: ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВО ИНТЕГРИРАНО РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА МЕСТНИЯ ПОТЕНЦИАЛ.....	32
Подприоритет 3.1 Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа и повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес.....	32
Подприоритет 3.2 Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и креативни индустрии в регионите	33
Подприоритет 3.3 Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда в регионите и адаптиране към промените на климата в полза на устойчивия растеж	35
Подприоритет 3.4 Подобряване на качеството и осигуряване на достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги в регионите	38
Подприоритет 3.5 Развитие капацитета на националните, регионалните и местни власти за стратегическо планиране, и подобряване на регионалното управление	39

Подприоритет 3.6 Развитие на трансграничното сътрудничество за мобилизиране потенциала на периферните гранични територии.....	40
Подприоритет 3.7 Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество за постигане на стратегическите приоритети на макрорегионално ниво	41
Подприоритет 3.8 Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване функциите на полицентричната мрежа на градовете	42
Подприоритет 3.9 Подобряване свързаността и интеграцията на българските региони в национален и международен план и свързаността с големите градски центрове в съседните страни.....	43
Подприоритет 3.10 Подобряване качеството на живот в селските райони.....	45
ПРИОРИТЕТ 4: РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНА СИГУРНОСТ И ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ПРОДУКТИ С ВИСОКА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПРИ УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ	46
Подприоритет 4.1 Балансирано секторно и структурно развитие на аграрния отрасъл	46
Подприоритет 4.2 Модернизиране и технологично обновяване на стопанствата и инфраструктурата в отрасъла. Развитие и ускорено въвеждане на иновациите в земеделската практика.....	48
Подприоритет 4.3 Повишаване на професионалната квалификация и информираността на земеделските производители	50
Подприоритет 4.4 Превръщане на земеделското производство в привлекателен бизнес, осигуряващ стабилни и справедливи доходи на заетите в него.....	51
Подприоритет 4.5 Устойчиво използване и управление на природните ресурси.....	53
Подприоритет 4.6 Създаване на конкурентоспособен рибарски сектор, осигуряващ устойчиво управление на рибарството и аквакултурите	54
Подприоритет 4.7 Постигане на високо ниво защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните чрез прилагането на интегриран подход на контрол по цялата хранителна верига.....	55
ПРИОРИТЕТ 5: ПОДКРЕПА ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИСОКОПРОИЗВОДИТЕЛНА ИНДУСТРИАЛНА БАЗА И МОДЕРНА ИНОВАТИВНА ИНФРАСТРУКТУРА, СТИМУЛИРАНЕ НА ИНОВАТИВНАТА АКТИВНОСТ И НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ	57
Подприоритет 5.1 Развитие на човешкия ресурс за нуждите на иновативните предприятия.....	57
Подприоритет 5.2 Изграждане на научна и иновационна инфраструктура.....	58
Подприоритет 5.3 Развитие и усъвършенстване на нормативната база.....	59
Подприоритет 5.4 Повишаване на конкурентоспособността на предприятията.....	61
Подприоритет 5.5 Засилване на участието на предприятията и научните организации в международни иновационни мрежи.....	62
ПРИОРИТЕТ 6: УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА СРЕДА ЗА ПО-ВИСОКА ЕФЕКТИВНОСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ ЗА ГРАЖДАНЕТЕ И БИЗНЕСА	64
Подприоритет 6.1 Подобряване на институционалната среда	64
Подприоритет 6.2 Администрация на знанието	66
Подприоритет 6.3 Администрация, ориентирана към постигане на резултати	67
Подприоритет 6.4 Администрация, ориентирана към потребителите	68

ПРИОРИТЕТ 7: ИЗГРАЖДАНЕ НА АДЕКВАТНА ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА, ПОДКРЕПА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА РЕСУРСНАТА ЕФЕКТИВНОСТ И НАМАЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЗАВИСИМОСТ..... 71

Подприоритет 7.1 ГАРАНТИРАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ НА СТРАНАТА.....	71
Подприоритет 7.2 ДОСТИГАНЕ НА 16% НА ЕНЕРГИЯТА ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ В БРУТНОТО КРАЙНО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ЕНЕРГИЯ, УСТАНОВЕНА С ДИРЕКТИВА 2009/28/ЕО ЗА НАСЪРЧАВАНЕ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЕНЕРГИЯТА ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ	72
Подприоритет 7.3 ПОВИШАВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ	75
Подприоритет 7.4 СЪЗДАВАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ВЪТРЕШЕН ПАЗАР НА ЕНЕРГИЯ	77
Подприоритет 7.5 ПОВИШАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ	78

ПРИОРИТЕТ 8: ПОДОБРЯВАНЕ НА ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПА ДО ПАЗАРИ..... 80

Подприоритет 8.1 ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВА ЖЕЛЕЗОПЪТНА ТРАНСПОРТНА СИСТЕМА, ЧРЕЗ РЕФОРМИРАНЕ НА СЕКТОРА.....	80
Подприоритет 8.2 ЕФЕКТИВНО ПОДДЪРЖАНЕ, МОДЕРНИЗАЦИЯ И РАЗВИТИЕ НА ТРАНСПОРТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА. ИНТЕГРИРАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ТРАНСПОРТНА СИСТЕМА В ЕВРОПЕЙСКАТА.....	81
Подприоритет 8.3 ПОСТИГАНЕ НА ВИСОКА СТЕПЕН НА БЕЗОПАСНОСТ И СИГУРНОСТ НА ТРАНСПОРТА	84
Подприоритет 8.4 ОГРАНИЧАВАНЕ НЕГАТИВНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ТРАНСПОРТА ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА И ЗДРАВЕТО НА ХОРАТА.....	84
Подприоритет 8.5 УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МАСОВИЯ ОБЩЕСТВЕН ТРАНСПОРТ.....	85

Социално-икономически анализ

ПРОЕКТ

SWOT анализ

ПРОЕКТ

Стратегическа рамка

Визия

Към 2020 г. България е държава с конкурентоспособна икономика, осигуряваща условия за пълноценна социална, творческа и професионална реализация на личността чрез интелигентен, устойчив, приобщаващ и териториално балансиран икономически растеж.

Цели

1. Повишаване на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване.

2. Изграждане на инфраструктурни мрежи, осигуряващи оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението.

3. Повишаване на конкурентоспособността на икономиката чрез осигуряване на благоприятна бизнес среда, прилагане на иновативни решения и повишаване на ресурсната ефективност.

Приоритети

1. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила;

2. Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване;

3. Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал;

4. Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси;

5. Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания;

6. Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса;

7. Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост;

8. Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

ПРОЕКТ

Приоритет 1: Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила

Реализацията на приоритетните дейности ще допринесе съществено за повишаването на жизнения стандарт чрез достъпно и конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост, гарантираща социално включване и осигуряване на достъпно и качествено здравеопазване.

Приоритетните дейности са в следните основни насоки: повишаване на доверието в образователната система; нарастване на дела на заетостта, свързан с целенасоченото използване на знанията и уменията; увеличаването на иновативния потенциал и конкурентоспособността на икономиката; постигането на по-висока производителност на труда и подобряването на жизнения стандарт на заетите; възможностите за по-широко социално включване; изграждането на по-добра инфраструктура за образование и здравеопазване; с осигуряването на по-добър здравен статус и по-качествена и здравословна околна среда на населението.

Подприоритет 1.1 Осигуряване на достъпно и качествено образование за развитие на личността чрез осъвременяване на системата на образование и осигуряване на нейната адаптивност спрямо нуждите на пазара на труда

Реформите, свързани с модернизирването на образователната система и осигуряването на достъпно и качествено образование, се оценяват като важен инструмент както за посрещане на дългосрочните предизвикателства пред обществото, така и за подпомагане възстановяването от настоящата икономическа криза чрез осигуряване на лична, социална и професионална реализация на гражданите. Образованието и в частност висшето образование и неговите връзки с научните изследвания и иновациите играят важна роля за личния и обществения напредък за постигане на икономически растеж и осигуряване на благоденствие.

Подприоритетът включва дейности, които предлагат осъвременяване на системата на образованието и постигане на по-голяма гъвкавост спрямо бързо променящите се потребности на пазара на труда.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осигуряване на достъпно и качествено образование и намаляване процента на преждевременно напусналите образователната система:**
 - **Ключовите мерки, насочени към предучилищното и училищното образование, са:** въвеждане на нова образователна структура и консолидация на институциите в системата на предучилищното и училищното образование; въвеждане на задължително предучилищно образование от 4 г. след 2016 г.; въвеждане на целодневна организация на учебния ден за учениците от I до VII клас; осъвременяване на стандартите за учебно съдържание и на учебните програми за общообразователната подготовка чрез включване на ключовите компетентности; кариерно ориентиране на учениците; осигуряване на задължителна периодична квалификация на учителите и привличане на млади хора в професията; осъществяване на превенция срещу отпадането в задължителна училищна възраст, компенсаторни мерки за застрашените от отпадане и реинтеграция на преждевременно напусналите; осигуряване на допълнително обучение за деца, за които българският език не е майчин, вкл. и за децата на мигранти; развитие на приобщаващо образование; осигуряване на съвременни форми на обучение чрез разширяване на възможностите на ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование; провеждане на реформи в областта на училищното професионално образование за повишаване на неговото качество, привлекателност и обвързаност с пазара на труда; осигуряване на двигателна активност на децата в предучилищна възраст, с цел хармонично личностно развитие; създаване на предпоставки за насърчаване на учащите към физическа активност и системно практикуване на спорт, като средство за здравословен начин на живот, физическо и духовно развитие.
 - **Ключовите мерки, насочени към висшето образование са:** осигуряване на финансова подкрепа на студенти от групи с по-ниски доходи или от по-слабо представените групи и „нетрадиционните“ обучаващи се, включително възрастни; създаване на система за кариерно изразстване на преподавателите от висшите училища; по-добро използване на потенциала на ИКТ в образователния процес чрез развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование с цел по-ефективното и персонализирано обучение, по-интерактивни методи на преподаване и провеждане на научни изследвания; превенция за намаляване на преждевременното прекъсване

на обучението в системата на висшето образование; създаване на условия за развитие потребностите на учащите във висшите училища за практикуване на физически упражнения и спорт.

- **Ключовите мерки, насочени към всички целеви групи са:** ефективно финансиране на достъпа до общо, професионално и висше образование и обучение на всички учащи; насърчаване прилагането на разнообразни форми и начини за обучение; осигуряване на двойна кариера на талантливите спортисти – качествено образование и спортна подготовка.
- **Управление качеството на образованието и на младежките дейности:**
 - **Ключовите мерки, насочени към предучилищното и училищно образование са:** изграждане на единна и интегрирана информационна система за контрол и управление на образованието и обучението; използване на резултатите от външното оценяване като инструмент за усъвършенстване на компетенциите на учениците в това число в областта на четенето, природните науки и математиката; създаване и прилагане на системи за управление на качеството на образованието и въвеждане на инспектирането, като цялостна независима експертна оценка на качеството на предоставяното от детската градина или училището образование; разширяване на мерките за подкрепа, мониторинг и управление на културно-образователна дейност от организациите на българи, живеещи в чужбина; изграждане на механизъм за пълноценно и ефикасно участие на родителите и местната власт и учениците в училищното самоуправление.
 - **Ключовите мерки, насочени към висшето образование са:** включването на работодатели и институции от трудовия пазар в разработването и осъществяването на учебните програми с цел прилагане на практически опит за повишаване на предприемаческите умения и пригодността за заетост; изграждане и/или надграждане на управленските системи във висшите училища и усъвършенстване на системите за управление на качеството; актуализиране модела на акредитация в системата на висшето образование.
 - **Ключовите мерки, насочени към системата на образованието са:** разработване на модели за финансиране, ориентирани към резултатите от образователния процес и реализацията на пазара на труда; разработване и въвеждане на гъвкави форми и пътеки за осигуряване на проходимост в системата на образованието и обучението.

- **Ключовите мерки, насочени към младежките дейности са:** създаване и въвеждане на система за анализ и оценка на статуса на младите хора в страната; въвеждане на професионализация и система за наблюдение на младежката работа; създаване на система за наблюдение на състоянието на младежта, контрол върху качеството на младежката работа и осигуряване на квалификацията на младежките работници.
- **Подобряване на творчеството и иновациите, ориентирани към развитието на личността:**
 - **Ключовите мерки, насочени към предучилищното и училищното образование са:** стимулиране развитието на предприемачески, творчески и иновативни компетентности; популяризиране на добрите педагогически практики; насърчаване на интерактивността на образователния процес и използване на съвременни методи на преподаване.
 - **Ключовите мерки, насочени към висшето образование са:** укрепване на връзките между висшето образование, научните изследвания и бизнеса - трите страни на „триъгълника на знанието“; стимулиране развитието на предприемачески, творчески и иновативни умения във всички дисциплини и във всеки един от трите цикъла на висшето образование, насърчаване на иновациите чрез по-интерактивна среда на обучение и подобрена инфраструктура за трансфер на знания; насочване на регионална подкрепа към сътрудничеството между институциите за висше образование и реалния сектор, в частност за създаване на регионални центрове за върхови постижения и специализация.
 - **Ключовите мерки, насочени към всички целеви групи са:** развитието на лидерски и социални умения и насърчаване на способностите и интересите на учениците чрез подпомагане участието им в дейности от областта на неформалното образование, изкуствата, културното наследство, науката, техниката, технологиите и спорта; изграждане на образователна среда, съответстваща на приоритетните направления за развитие на науката в България до 2020 г.: Енергия, енергийна ефективност и транспорт, Развитие на зелени и еко-технологии, Здраве и качество на живота, биотехнологии и екологично чисти храни, Нови материали и технологии, Културно историческо наследство; Информационни и комуникационни технологии.

- **Подобряване на материално-техническата база за образование, обучение и младежки дейности** - ключовите мерки са както следва: извършване на основен ремонт, реконструкция и строителство на нови детски градини; извършване на основен ремонт, реконструкция и строителство на нови училища; основен ремонт, реконструкция и строителство на центрове за подкрепа за личностно развитие; извършване на основен ремонт и реконструкция на спортни площадки и салони; осигуряване на съвременно оборудване и ИКТ в системата на средното и висше образование и осигуряване на компютър за всяко дете; извършване на основен ремонт и реконструкция на висшите училища; извършване на основен ремонт, реконструкция и изграждане на студентски и ученически общежития; извършване на основен ремонт, реконструкция и изграждане на младежки домове; извършване на основен ремонт, реконструкция на действащите бази за отдих и спорт на учащите се и увеличаване броя на работещите такива.

Мерките в това приоритетно направление ще бъдат реализирани включително чрез:

- **Стратегически и нормативни промени:** приемане на **Закон за предучилищното и училищното образование**, чрез който ще се осъществи промяна на мисията на училището от „обществена” в „хуманистична”, ще се създадат условия за насърчаване и подкрепа на личностното развитие на детето и ученика като самостоятелна автономна личност, която поема отговорност за собствената си реализация; изменение и допълнение на **Закона за професионалното образование и обучение** - с промените ще се въведат европейските инструменти в областта на професионалното образование за качество на професионалното образование и обучение и система за трансфер на кредити, както и ще се осигурят гъвкави пътеки за придобиване на професионални квалификации чрез въвеждане на модулна система на обучение; приемане на **Национална Стратегия за преодоляване на преждевременното напускане на училище**, чиято цел е насочена към превенция от отпадане, интервенция, свързана с мерки за подкрепа и компенсиране както на учениците, така и на семействата им, с което се осигуряват възможности за признаване на знания и компетентности, място на трудовия пазар и втори шанс за образование; приемане на **Закон за младежта**, необходим за уреждането на обществени отношения, свързани с подобряването на сътрудничеството между различните секторни държавни органи в планирането, изпълнението и оценката на политиките за младежта на централно и областно ниво, както и на по-активното включване на общините в планирането и реализацията на политиките за младите хора; приемане на **Закон за наука и висше образование**, уреждащ обществените

отношения във висшето образование и науката и насочен към подобряване на управлението и обвързването на висшето образование с науката, въвеждане на финансиране на програмно-проектен принцип за държавните университети, по нататъшно усъвършенстване на акредитацията, по-ефективна работа на кредитната система и системата на студентска мобилност.

- **Структурни промени:** изграждане на **Национален инспекторат по образованието**, чрез който ще се въведе цялостна система за външно оценяване дейността на училищата, ще се гарантира качеството на предлаганото образование и ще се изградят механизми подпомагачи автономността на училищата; децентрализация и преобразуване на съществуващите звена в системата на предучилищното и училищното образование в центрове за подкрепа за личностни развитие с цел развитие и прилагане на междусекторни политики и интегриране на грижата за децата и учениците; изграждане на **Национален център за младежта** за наблюдение на състоянието на младежта, контрол върху качеството на младежката работа и осигуряване на квалификацията на младежките работници; актуализиране модела за акредитация и оценяване на качеството във висшето образование.

Подприоритет 1.2 Подобряване на качествените характеристики на работната сила

Подобряването на знанията и уменията на работната сила и инвестициите в човешките ресурси в предприятията са ключ към постигане на повече и по-качествени работни места и интегриране на възможно най-голям брой хора в заетостта. Това е и начинът за повишаване на производителността на труда, от една страна, и постигане на по-висока конкурентоспособност на икономиката, от друга. Осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на знания и умения е от съществено значение за адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда, за посрещане на структурните промени в икономиката, за правилното насочване на инвестициите в образование и обучение към търсени професии, за планиране на различни политики в това число и политиката за учене през целия живот.

От друга страна, върху качеството на работната сила влияние оказва и начинът, по който са изградени и функционират системите за управление на човешките ресурси в предприятията, доколкото те имат важно значение за производителността на труда, кариерното развитие и стимулирането на професионалната мобилност на работната сила.

Не на последно място, доброто физическо състояние на работната сила, осигуряването на безопасни и здравословни условия на труд в предприятията и ефективното управление на човешките ресурси са ключово изискване за постигане на по-високо качество на работната сила и по-добрата адаптация към динамично изменящите се икономически условия.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Динамично адаптиране на ученето през целия живот и мобилността към потребностите на личността и изискванията на пазара на труда** - популяризиране на ученето през целия живот сред всички слоеве на населението като фактор за личностно развитие, устойчива заетост и социално приобщаване; прилагане на Националната квалификационна рамка, въвеждане на инструментите Youthpass и Европас; създаване и внедряване на система за идентифициране и признаване на неформално придобити знания, умения и компетентности извън формалната система; създаване и въвеждане на национална система за кредити в професионалното образование и обучение и актуализиране на нормативната база, свързана със системата за натрупване и трансфер на кредити във висшето образование; осигуряване на интегрирани ученически и младежки услуги за кариерно ориентиране и консултиране; осигуряване на условия за увеличаване на мобилността за младежите, преподавателите и изследователите; въвеждане на мерки за идентифициране на бариерите пред мобилността, разширяване на нейния обхват и въвеждане на система за мониторинг; създаване на условия за повишаване активността за занимания с физически упражнения и спорт в свободното време, като метод за здравословен начин на живот и условие за повишаване качеството на работната сила.
- **Придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда:** внедряване на система за прогнозиране на потребностите на пазара на труда от работна сила с определени характеристики; разработване на стандарти и учебни програми за придобиване професионална квалификация съвместно с бизнеса, базирани на резултатите от ученето; развитие на системата на външно оценяване на резултатите за придобиване на професионална квалификация с участието на заинтересованите страни; стимулиране участието на работодателите за усъвършенстване на професионалната квалификация на учителите и преподавателите; осигуряване на финансови, материално-технически и административни предпоставки за формиране на практически умения в съответствие с изискванията на пазара на труда; осигуряване на възможности за професионално обучение и обучение за придобиване на

ключови компетентности на заети и безработни лица, в т.ч. и обучения на работното място, в зависимост от потребностите на бизнеса.

- **Укрепване на връзките между институциите за образование, обучение и реалния сектор:** осигуряване на възможности за обучение в реална среда за усвояване на практически умения; улесняване на прехода от образование към пазара на труда; подобряване участието на регионалния бизнес във всички етапи от процеса на обучение; развитие на младежки доброволчески дейности сред младите хора; насърчаване на партньорството и сътрудничеството с представителите на реалния сектор.
- **Насърчаване въвеждането на съвременни форми на организация на труда за по-лесна адаптация на работниците, служителите и предприятията към промените:** осигуряване на стимули за разработването, внедряване и усъвършенстване на иновативни практики за управление на човешките ресурси в предприятията; подкрепа за разработване на цялостни стратегии за управление на персонала в предприятието; подкрепа за мерки за налагане на принципа равенство на половете в предприятията и недопускане на дискриминация; внедряване на системи за оценка на индивидуалните постижения на работниците и служителите; системи за планиране на кариерното развитие на персонала; подкрепа за планиране и въвеждане на гъвкави форми на заетост в предприятията и др.
- **Подобряване качеството и условията на труд в предприятията:** повишаване информираността на заетите за рисковете на работното място; подкрепа за мерки за превенция на професионалните рискове; развитие на националната политика за безопасна и здравословна среда; разработване на интегрирани системи за управление и контрол на рисковете за здраве и безопасност на работното място.

Мерките в това приоритетно направление ще бъдат реализирани включително чрез:

- **Стратегически и нормативни промени:** актуализиране на **Националната стратегия за учене през целия живот (2008-2013)** във връзка с въвеждането на мерки за повишаване на знанията и уменията чрез учене през целия живот, връзка с препоръка 3 за по-дълго оставане на пазара на труда на възрастните работници и препоръка 4 за повишаване на производителността на труда, препоръките са на Съвета на ЕС към Република България относно Националната програма за реформи (2011-2015 г.) и мнението на Съвета относно актуализираната Конвергентна програма

(2011-2014 г.); изменение и допълнение на **Закона за професионалното образование и обучение** – нормативно регламентиране на възможностите за учене през целия живот чрез въвеждане на система за валидиране на придобити компетентности на основата на натрупан опит, информално учене и неформално обучение и въвеждане на гъвкави пътеки за образование и обучение, свързани с пазара на труда; разработване на нов **Закон за физическото възпитание и спорта** – усъвършенстване на цялостната организация и връзките между отделните структури в системата на спорта; разработване на **Национална програма за развитие на физическото възпитание и спорта** – регламентиране по важност и хронология на изпълнението на стратегическите цели; актуализиране на програмите за развитие на спорта за учащи и спорта в свободното време – разширяване обхвата на практикуващите спортни занимания граждани и създаване на условия за подобряване на тяхното физическо и психическо здраве.

- **Структурни промени:** изграждане на **система за кариерно ориентиране** в училищното образование и в младежката сфера и активизиране дейността на кариерните центрове в системата на висшето образование; създаване на **младежки центрове** в обновените младежки домове, предлагащи услуги на младите хора с цел улесняване на прехода от училище към пазара на труда, в това числи подкрепа на младежи в риск за изграждане на социални умения и подходяща квалификация за професионална реализация; разширяване на отговорностите на **Националната агенция за професионално образование и обучение** във връзка с ученето през целия живот; създаване на **Национален център за младежта**, който да осъществява проучвания на състоянието на младежта, контрол върху качеството на младежката работа и осигуряване на квалификацията на младежките работници; създаване на **спортни клубове към общините**, с цел разширяване на възможностите за извънучилищни спортни занимания на децата и младежите; развитие на **спортните клубове към основните, средните и висшите училища**, като основно звено за практикуване на спортни занимания в образователната система; създаване на **национална система за наблюдение и анализ на физическата дееспособност** и физическата активност на младите хора; реализиране на **спортен календар** на регионално, национално и международно ниво, като начин на изява на младите хора.

Подприоритет 1.3 Повишаване качеството и ефективността на здравните услуги

За изпълнение на целите на Приоритет 1 е необходимо гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване. Добрата здравна система е доказано условие за развитие на работната сила и без съмнение е от изключителна необходимост за развитие на икономиката на страната. Ето затова, потребността от въвеждане на иновации в начина на изразходване на непрекъснато увеличаващите се средства за здравеопазване, рационализация на инвестициите и стимулиране промоцията на здраве са задължителни условия за подобряване на здравата система и здравето на нацията.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Иновации за устойчива и ефективна здравна система**
 - **Развитие и стабилизиране на здравноосигурителния модел и повишаване на финансовата самостоятелност на сектора** чрез усъвършенстване на механизмите на финансиране, заплащане и контрол върху разходите;
 - **Промяна в начина на финансиране на лечебните заведения за болнична помощ** – въвеждане на механизъм за справедлива оценка и разпределение на финансовия ресурс чрез национален стандарт за измерване продуктивността на болниците;
 - **Развитие на електронно здравеопазване** чрез изграждане на национална здравно-информационна система и осигуряване на достъп на гражданите до системата чрез електронен идентификатор;
 - **Разпространение телемедицинските услуги** при диагностика, лечение и оперативни интервенции;
 - **Оптимизиране структурите на териториалните експертни лекарски комисии и националната експертна лекарска комисия;**
 - **Подобряване на качествените характеристики на човешките ресурси** в здравеопазването чрез развиването на системите за квалификация, специализация и продължаващо обучение; формиране на знания, умения и компетентности, необходими за развитие на дългосрочните здравни грижи;

- Изграждане и въвеждане на система за **повишаване на квалификацията** и продължаващо обучение на медицинските специалисти в системата на **спешната медицинска помощ**; подготовка на парамедици за системата на спешна медицинска помощ.
- **Подобряване качеството на здравното обслужване и осигуряване достъп на всеки гражданин до здравна помощ и услуги**
 - Преодоляване на съществуващото неравенство по отношение на здравето чрез подобряване на достъпа до здравно обслужване за всички граждани, независимо от дохода, социалния статус и местонахождението им;
 - Осигуряване на непрекъснат контрол и мониторинг на качеството, безопасността и ефикасността на разрешените за употреба лекарства и медицински изделия; изграждане на национална електронна база данни на медицинските изделия, заплащани с обществени средства;
 - Усъвършенстване на системата за мониторинг и контрол на качеството на предоставяните медицински услуги;
 - Създаване на високотехнологични звена за диагностика и лечение на социално-значими заболявания;
 - Усъвършенстване на дейностите по трансплантация;
 - Подобряване на материалната база и обновяване на медицинската апаратура в хемодиализните структури;
 - Осигуряване на адекватна на демографската структура на населението здравна инфраструктура; извършване на строително-монтажни работи и закупуване на апаратура за лечебни заведения.
 - Оптимизиране на системата за спешна медицинска помощ чрез изготвяне на задължителна национална карта на екипите за спешна медицинска помощ, подобряване на координацията и взаимодействието; разширяване и усъвършенстване на комуникационно-информационната система чрез въвеждане на телекомуникационна система в спешната медицинска помощ; нормативно и материално осигуряване на прилагането на съвременни технологии в областта на телемедицината;

подмяна на автомобилния парк и апаратура и извършване на основни ремонтни дейности във филиалите за спешна медицинска помощ.

- **Икономически ефективни мерки за намаляване на основни рискови за здравето фактори и подобряване профилактиката на болестите**
 - **Удължаване на продуктивния живот в добро здраве на населението** – подобряване профилактиката на хроничните заболявания; продължаване на дейностите по съществуващите профилактични програми с фокус върху програмите за скрининг и ранна диагностика на заболяванията, както и за създаване на взаимовръзки между отделните програми; реализиране на първата скринингова програма на онкологични заболявания; поетапно разширяване на профилактични програми и скринингови програми за деца и бременни и изграждане на мрежа от университетски центрове за пренатална диагностика и кабинети по редки заболявания.
 - **Разработване на координирана програма за хронични незаразни болести и психично здраве**, насочена към подобряване информираността на населението за основните рискови фактори, които са причина за социално-значими хронични незаразни болести;
 - **Въвеждане на здравното обучение и образование в детските градини и училищата;**
 - **Профилактика на ваксинопредотвратимите заболявания** чрез осигуряване на високоефективни ваксинални препарати, постигане и поддържане на висок имунизационен обхват;
 - **Осигуряване на ефективен здравен контрол върху факторите на жизнената среда** (питейни и минерални води, вода за къпане, атмосферен въздух, шум, нейонизиращи лъчения, козметични продукти, химични вещества и смеси, и др. фактори) и ограничаване на заболяемостта от незаразни и заразни болести.

Приоритет 2: Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване.

Постигането на по-голяма ефикасност и по-устойчиви резултати на политиката в областта на социалното включване изисква прилагането на специален подход за най-уязвимите групи в българското общество, който да способства за трайното преодоляване на тяхното социално изключване и за прекъсване на предаването на бедността между поколенията. Сред тези групи специално внимание налагат проблемите на децата, хората в надтрудоспособна възраст, безработните лица и работещите бедни. Изброените групи попадат и в обсега на **Националната цел на България за намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 000 души до 2020 г.** и дефинираните към нея четири специфични подцели.

Основният подход за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване ще бъде превенцията. За целта този приоритет ще бъде постигнат чрез реформи и прилагане на иновативни мерки, чрез които да се развият нови подходи и модели за справяне с бедността и социалното изключване и/или да се допълнят провежданите към момента политики в посочените области. Другият подход е свързан със смекчаването и преодоляването на последиците от бедността и социалното изключване.

Подприоритет 2.1 Осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд

Политиката за намаляване на бедността и насърчаване на пълноценното участие в социалния живот на хората ще бъде насочена основно към превенция на отпадането от пазара на труда. Освен това, тази политика ще бъде насочена и към: осигуряване на условия за продуктивна и качествена заетост на трудоспособните лица; предлагане на качествени и устойчиви услуги за намиране на работа за всички нуждаещи се; подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение, които в повечето случаи са в риск от социално изключване и изпадане в бедност; подпомагане на преходите на личността между различните състояния на пазара на труда, на по-доброто съвместяване на професионалния с личния живот, на по-гъвкава и сигурна заетост; осигуряване на достъп до програми за активизиране, ориентиране, обучение и заетост.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Предоставяне на общи и специализирани обучения за квалификация, преквалификация и придобиване на ключови компетентности** - обучение за придобиване на квалификация от безработни лица и повишаване на тяхната пригодност за заетост; специализирано обучение за придобиване на ключови

компетентности от млади безработни без трудов опит и повишаване на конкурентоспособността и пригодността им за заетост, както и навременното им включване в пазара на труда след образование и обучение; обучение за повишаване адаптивността на заети лица от групата на работещите бедни; обучение за заети лица в отговор на новите изисквания към знанията и уменията на работната сила.

- **Осигуряване на заетост за уязвими групи на пазара на труда** – предоставяне на равни възможности за реализация на пазара на труда; предоставяне на достъп до услуги за намиране на работа; осигуряване на възможности за интегриране към пазара на труда.
- **Предоставяне на услуги за заетост** – предоставяне на посреднически услуги за заетост, насочени към потребностите на търсещите работа лица според индивидуалните потребности за по-голяма гъвкавост и сигурност на заетостта; предоставяне на социални услуги, насочени към отдалечени от пазара на труда групи за подобряване на социалната работа с тях, които и за повишаване на техните социални умения.
- **Насърчаване на предприемачеството** – насърчаване на предприемачеството, включително и социалното предприемачество за безработни лица и лица от групи в неравностойно положение.
- **Осигуряване на равен достъп до занимания с физически упражнения, спорт и спортни услуги** – организиране на занимания по спортни клубове за различните социални групи с цел социално сближаване и изграждане на активна гражданска позиция, оформяне на положителна ценностна система, намаляване на социалните и здравни разходи, повишаване на приноса за постигане на устойчив интелегентен растеж и създаване на нови работни места, даване на възможност на спортни таланти да се развиват и променят статута на бедни.
- **Създаване на условия за по-добро съвместяване на личния, семейния и професионалния живот** – реализиране на мерки осигуряващи подкрепа за трудова реализация и кариерно развитие на млади семейства и самотни родители; насърчаване на гъвкава организация на труда и работното време, в т.ч. работа на гъвкаво работно време, работа на непълно работно време, работа за определен период от време, сезонна работа, дистанционна работа, работа от вкъщи и т.н; разширяване на мрежата от детски заведения; създаване на условия чрез механизми на добро взаимодействие и договаряне с бизнеса и социалните партньори за развитие на социално отговорна бизнес политика.

Подприоритет 2.2 Осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни междусекторни услуги с цел превенция на социалното изключване.

Подприоритетът е насочен най-вече към подобряване качеството на живот на уязвими групи, подпомагането им за независимост и реално участие в обществения живот, в подкрепяща общност и пълноценна реализация. Осигуряването на достъпни и качествени услуги е пряко обвързано с: насърчаване на социалното включване; промяна на модела на грижа за възрастните хора; осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване за уязвимите групи; осигуряване на достъпна среда; подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните; подобряване на взаимодействието между сферата на образованието, здравеопазването, спорта, заетостта и социалните услуги. Въвеждането на нови подходи при предоставянето на услуги ще бъде постигнато чрез мултидисциплинарен подход, индивидуализиране на услугите, прилагане на комплексна оценка и др.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване качеството на живот на децата и насърчаване на социалното включване** - разработване на нов Закон за детето; деинституционализация на грижата за деца чрез закриване на съществуващите специализирани институции и развитие на приемната грижа, създаване на мрежа от социални услуги в общността, програми за напускащите специализираните институции, приемна грижа и др.; развитие на интегрирани услуги за ранно детско развитие за деца от възрастова група 0-7 години; развитие на иновативни междусекторни услуги (с акцент върху интегрирането на различните видове услуги – социални, здравни, образователни, спортни и др. с оглед на качествено им предоставяне) за деца и семейства, включително и чрез използване потенциала на читалищата и спортните обекти и съоръжения; мониторинг на готовността за обучение на децата в предучилищна възраст и осигуряване на допълнителна подкрепа; подкрепа за посещаване на училище за ученици от уязвими групи, живеещи в отдалечени райони, от бедни семейства и др.; деинституционализация на грижите за деца в Домовете за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) от 0-3 годишна възраст и разкриване на дневни центрове за деца.
- **Осъществяване на реформа в областта на правосъдието за детето** – реформа в наказателното правосъдие за деца; административна реформа в областта на правосъдието за детето; развиване на капацитета на ангажираните институции в областта на правосъдието за детето; развитие на иновативни междусекторни услуги за превенция, оценка на риска, социална реинтеграция за децата в конфликт със закона.

- **Разработване и въвеждане на специфични дейности за рискови групи** – деца, хора с увреждания, хора с хронични заболявания, безработни, възрастни самотни хора, психично болни и др. – осигуряване на профилактика, диагностика, лечение, рехабилитация и грижи за деца със специални потребности, изграждане и утвърждаване на модел за предоставяне на продължително лечение, осигуряване на домашно лечение на пациенти с хронични заболявания, довели до увреждане на жизнено-важни функции (дихателна, невромускулна, бъбречна недостатъчност и др.), продължаващо въвеждане на добри практики за деинституционализация на психично болни след активното им психиатрично лечение и осигуряване на подходящи условия за живот в общността чрез разкриване на дневни центрове, защитени жилища и реинтеграционни програми в психиатричните болници.
- **Разработване и въвеждане на мерки за осигуряване на условия за промоция на здраве и профилактика на болестите сред уязвимите групи** - разработване и изпълнение на програми за подобряване информираността на уязвимите групи; утвърждаване на модела на здравни медиатори като предпоставка за подобряване на достъпа до здравни грижи; повишаване на имунизационния обхват сред уязвимите групи от населението, съгласно Националния имунизационен календар
- **Премахване на институционалния модел на грижа за възрастните хора чрез развитие на услуги за дългосрочна грижа и междусекторни услуги** - разработване на Национална стратегия за дългосрочна грижа; развитие на мрежа от услуги в семейна или близка до семейната среда за хора с увреждания и възрастни хора, зависими от грижите на професионалисти с цел закриване на съществуващите специализирани институции и разкриване на нови услуги в общността, включително на приемната грижа; осигуряване на комплексна подкрепа на семействата, които полагат грижи за хора с увреждания и възрастни хора чрез развиване на форми на социални услуги в подкрепа на зависими членове на семейството, спомагачи и за трудовата реализация на лицата, полагачи грижи за тях; развитие на иновативни междусекторни услуги за възрастни хора и хора с увреждания, включително и чрез използване потенциала на читалищата.
- **Подобряване на капацитета и взаимодействието при реализирането на комплексни услуги в сферата на образованието, здравеопазването, спорта, заетостта и социалните услуги и при постигане на общи цели за социално включване** - подобряване на планирането на услугите в отделните сектори, включително и на регионално ниво, както и съгласуваността при планирането чрез разработване на методологически и методически стандарти и инструменти, подобряване механизмите и процедурите за взаимодействие между институциите, разработване на анализи и преглед на добри практики, както и чрез провеждане на обучения; повишаване на капацитета чрез въвеждане на

нови подходи при предоставянето на услуги – мултидисциплинарен подход, индивидуализиране на услугите, прилагане на комплексна оценка и др. на базата на разработени модели за работа и провеждане на обучения на служители, професионалисти и др.; създаване и въвеждане на системи за мониторинг, контрол на ефективността и ефикасността на предлаганите услуги; оценка на въздействието на политиките в областта на заетостта, доходите, социалните, здравните и образователните услуги; повишаване на капацитета на общините, неправителствените организации, социалните партньори и доставчиците на услуги за участие във формулирането и провеждане на интегрирани политики, съчетаващи интервенции в различни сфери – пазар на труда, образование и обучение, социални, спортни и здравни услуги, насърчаващи социалното включване чрез прилагане на нови форми за участие на гражданското общество, разработване на местни програми за социално включване и др.

- **Осигуряване на достъпна среда** - физическа, институционална и информационна - осигуряване на физически достъп до обществени сгради, жилища, спортни обекти и съоръжения, открити пространства и др. според нуждите на лицата от уязвимите групи и чрез целесъобразно адаптиране на средата; осигуряване на достъп до информация и комуникация за уязвимите групи чрез осигуряване на достъп до интернет, предоставяне на онлайн услуги и подкрепа за ползването им, необходими обучения и др.; осигуряване на достъп до публични услуги за лица от уязвимите групи чрез разработване на различни програми и модели, гарантиращи минимум услуги, непрекъснатост на услугите, качество и конкурентост на услугите, отчетност на услугите и финансова достъпност; осигуряване на достъп до култура и спорт за лица от уязвимите групи и хора с увреждания чрез премахване на архитектурните бариери на спортните обекти и съоръжения, осигуряване на достъп до културните институции чрез ремонт и реконструкция на сградите, разработване на мерки за насърчаване на участието на представители на уязвимите групи в спортни и културни събития и др.
- **Подобряване на жилищните условия на уязвими групи и подкрепа на бездомните** - осигуряване на достъп до жилищно настаняване чрез изграждане на социални жилища; създаване на интегрирани междусекторни услуги за бездомните, включително просещите деца и възрастни (подобряване на материалната база и/или изграждане на нова такава).
- **Работа в партньорство за преодоляване на бедността и социалното изключване и техните последствия** - подобряване на информационното осигуряване на политиката за борба с бедността и социалното изключване от гледна точка на техните причини, измерения и проявления чрез изграждане на капацитет, провеждане на публични събития и изследвания; проучване и обмен на добри практики между държавите членки на ЕС и заинтересованите страни на национално и местно ниво за преодоляване на бедността и социалното изключване чрез провеждане на партньорски проверки, конференции, семинари;

укрепване диалога и консултациите със заинтересованите страни по проблемите на бедността и социалното изключване чрез провеждане на срещи и консултации; въвеждане на оценката на социалното въздействие във всички сфери на политиката, в т.ч. и регулярно извършване на независими оценки на социалното въздействие; насърчаване на разработването и прилагането на пилотни практики и социални иновации, базирани на доказателства; изпълнение на целите заложи в Стратегията за корпоративна и социална отговорност (2009-2013).

Подприоритет 2.3 Осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания

Гарантирането на адекватни и устойчиви социални плащания е важен елемент на подкрепата за уязвимите групи в обществото, на политиката за намаляване на бедността и насърчаването на социалното включване. Осигуряването на материална подкрепа е свързано със социалната закрила и социалното включване чрез: по-добра целенасоченост на социалните помощи; подпомагане на семействата с деца; повишаване ефикасността, ефективността и устойчивостта на програмите; прилагане на диференциран подход в зависимост от конкретните потребности на подпомаганите лица и семейства.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осигуряване на материална подкрепа за лица в неравностойно положение** – формулиране и прилагане на адекватни мерки, които да са такива, че да доведат до повишаване ефективността, ефикасността и устойчивостта на съответните социални програми.
- **Подпомагане на семействата с деца** – формулиране и прилагане на адекватни мерки, които да са такива, че да доведат до повишаване ефективността, ефикасността и устойчивостта на съответните социални програми.

Приоритет 2 включва следните хоризонтални политики, представени като подприоритети по-долу:

Подприоритет 2.4 Повишаване на адекватността и устойчивостта на пенсионната система с цел подобряване

качеството на живот и осигуряване на достойно стареене (хоризонтална политика)

Адекватността и устойчивостта на пенсионната система в средносрочен и дългосрочен план е от решаващо значение за предотвратяването на бедността и социалното изключване сред възрастните хора, които са една от най-уязвимите групи в обществото. Основна цел на провежданата политика е осигуряването на адекватни пенсионни доходи за всички, гарантиращи подобаващ жизнен стандарт след пенсиониране. От изключително важно значение е насърчаването на активния живот на възрастните хора, включително чрез създаването на условия, позволяващи по-възрастните работещи лица да се задържат по-дълго на пазара на труда.

Предвидената област на въздействие, свързана с реализацията на подприоритета, е:

- **Увеличение на размерите на пенсиите с цел повишаване на адекватността им чрез осъвременяване на пенсиите.**

Подприоритет 2.5 Демографско развитие на населението и насърчаване на активното стареене в отговор на съвременните демографски процеси/трансформации (хоризонтална политика)

Негативните демографски тенденции, свързани с ниските нива на раждаемост, засилените миграционни процеси, застаряването и негативните качествени промени в структурата и баланса на населението имат пряко отражение върху състоянието и развитието на системите за социална сигурност – пенсионната система, системата за социална закрила, системата на пазара на труда и заетостта, здравната и образователната системи, а от тук и върху възможностите за пълноценно социално включване. Насърчаване на воденето на активен живот сред възрастните хора, запазване на жизнеността и зачитане на достойнството им, полагане на повече усилия за оползотворяване на потенциала им са ефективни инструменти за насърчаване на тяхното пълноценно включване в живота на обществото и допринася за намаляване на социално изключените лица, както и за ограничаване на бедността.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Междуведомствена координация на работата на администрацията по демографската политика** - поддържане на механизъм за междусекторна координация по изпълнение на Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България 2012 – 2030 г., провеждане на заседания, консултации, обсъждания, работни срещи за синхронизиране на действията при изпълнение на демографската политика; обучения за синхронизиране на действията при изпълнение на демографската политика.

- **Осъществяване на годишен мониторинг на изпълнението на Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България 2012 – 2030 г., разработване на годишни планове и годишни отчети за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие .**
- **Участие в подготовката на документи и в консултации на ниво Европейски съюз за планиране на мерки в отговор на демографските предизвикателства. Текущо отразяване на нови насоки за развитие на демографската политика, предложени от страна на институции на ЕС - отразяване на нови европейски документи и насоки за развитие на демографската политика в годишните планове и отчети за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие.**
- **Участие на България в Европейската година за активен живот на възрастните хора и солидарност между поколенията – 2012 - организиране на публични събития и мероприятия за повишаване на информираността на обществото относно обществените ползи от активен живот на възрастните хора и солидарността между поколенията.**
- **Осъществяване на годишен мониторинг на отразяване на Национална концепция за активен живот на възрастните хора в следните сектори: пазар на труда, здравеопазване, образование, спорт, пенсионна система, дългосрочни грижи, доброволчество, развитие на т.нар. „сребърна икономика” и др. - разработване на многогодишна Национална програма за активен живот на възрастните хора и индикатори за мониторинг на нейното изпълнение; разработване на годишни отчети по Национална програма за активен живот на възрастните хора.**

Подприоритет 2.6 Създаване на условия за осигуряване на равнопоставеността на половете с цел активното им включване и участие във всички сфери на обществения живот (хоризонтална политика)

Основната цел на политиката за насърчаване на равнопоставеността на половете е създаването на гаранции за равно третиране, равен достъп до ресурсите на обществото и равно участие при вземането на решения на жените и мъжете, с оглед на успешната им лична и професионална реализация. Утвърждаването на равнопоставеността на половете е важно условие за насърчаване на тяхното

пълноценно социално включване в обществения живот. В тази връзка, е необходимо да бъдат предприети мерки, насочени към насърчаване на заетостта на жените във всички възрастови групи и премахване на основаните на пола разлики в заетостта, в т.ч. чрез превенция на всички форми на дискриминация и насърчаване на по-добър баланс между професионалния и личния живот. За създаването на практически гаранции за равно третиране, равен достъп до ресурсите на обществото и равно участие при взимането на решения на жените и мъжете в България, с оглед на успешната им личностна и социална реализация и стимулиране равнопоставеността на жените и мъжете във всички сфери на обществения живот е необходимо да бъде извършена актуализация на съществуващите мерки с цел постигането на по-устойчиви и целенасочени резултати на провежданата политика.

Предвидената област на въздействие, свързана с реализацията на подприоритета, е:

- **Актуализиране на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на половете за периода 2009-2015** и приемане на годишна база на Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността между жените и мъжете.

Подприоритет 2.7 Осигуряване на равни възможности за хората с увреждания с цел насърчаване на тяхното пълноценно социално включване (хоризонтална политика)

Като процес социалното включване се изразява в създаването на условия за равнопоставеност и равни възможности пред уязвимите групи в различни сфери на обществения живот, които да осигурят и улеснят пълноценното им участие, в зависимост от техните възможности, желания и избор. В тази връзка политиката за осигуряване на равни възможности за хората с увреждания е подобряване качеството на живот, упражняване на правото им на независим живот и социално включване. Осигуряването на достъп до здравеопазване, образование, спорт, социални услуги, до информация и комуникации, както и насърчаването на заетостта, професионалното ориентиране и обучение са необходими предпоставки за пълноправното участие на хората с увреждания в обществото. Това обуславя необходимостта от прилагането на комплексен, мултидисциплинарен подход, обединяващ различни секторни политики. Реализацията на пазара на труда на хората с увреждания е ключов инструмент за активното им включване във всички сфери на обществения им живот. За да се постигне това е необходимо реализирането на мерки, предоставящи възможност за достъп до подходящи форми на професионална подготовка и трудова реализация. В тази връзка, ще бъдат предприети дейности по осигуряването на адекватна нормативна база за практическата реализация на поставените цели, както и дейности, насочени към осигуряване на финансова подкрепа за хората с увреждания с оглед подобряване качеството им на живот.

Предвидените области на въздействие и мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Приемане и изпълнение на План за действие за прилагането на Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020**, което ще доведе до осигуряване на адекватна нормативна база за практическата реализация на Дългосрочната стратегия за заетост на хората с увреждания 2011 – 2020 г.
- **Актуализиране на Стратегията за осигуряване на равни възможности за хората с увреждания 2008-2015 г. и приемане и изпълнение на План за действие за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2012-2013 г.**, което ще доведе до синхронизирането им с „Европейската стратегия на хората с увреждания за периода 2010-2020 г.: Подновен ангажимент за Европа без бариери” на Европейския съюз и с регламентите на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.
- **Осигуряване на подкрепа – финансова и чрез социални инвестиции, за хората с увреждания**, което има важно значение за постигането на цялостен успех за реализирането на политиката в областта на равните възможности за хората с увреждания и за насърчаване на пълноценното им включване и интегриране във всички области на обществения живот.

Приоритет 3: Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал

Приоритет 3 е насочен към реализиране потенциала на българските райони и превръщането им в привлекателно място за живеене и бизнес със съхранена природа и уникални културни паметници и традиции. Целите, към които се ориентира политиката за развитие на районите, са насочени към намаляване на икономическите и социалните различия, както и към интегрирано развитие на градовете и укрепване на ролята им в селските райони за постигане на вътрешна териториална хомогенност. Приоритетните дейности предвиждат повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика, опазване и съхранение на околната среда, подобряване на транспортната свързаност между населените места, изграждане на техническата инфраструктура във водния сектор, развитие на широколентова инфраструктура в населените места, вкл. и за селските райони, стимулиране развитието на устойчиви форми на туризъм и популяризиране на културните и природни ценности, развитие на капацитета за стратегическо планиране на регионалните и местни власти и подобряване на регионалното управление. Залага се на използването на местния потенциал, както и на развитието на европейското териториално сътрудничество, като възможност за повишаване качеството на живот и преодоляване на проблемите в периферните и в изостаналите райони в страната.

Подприоритет 3.1 Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа и повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес

Целта на подприоритета е да се създаде по-добра бизнес среда за активизиране на местния бизнес, в т.ч. подкрепа на микро-, малки и средни предприятия (МСП) за осигуряване на заетост и повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика, вкл. на основата на технологично обновяване. Икономическото развитие ще се подкрепя в съответствие с принципите на устойчивото развитие и ще цели намаляване на консумацията на енергии и суровини, технологично обновяване и развитие на зелени икономически дейности. Специално внимание ще бъде обърнато на изоставащите Северозападен и Северен централен район.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Стимулиране на икономическото развитие на районите от ниво 2 и районите за целенасочена подкрепа** - подобряване на транспортната свързаност и захранването с техническа инфраструктура, водоснабдяване, канализация и достъп до интернет-услуги на производствените зони.
- **Подкрепа за развитието на МСП в изостаналите и в селските райони** – разнообразяване на икономиката в селските райони с цел запазване на заетостта на местното население; насърчаване развитието на микро- и МСП, които са потенциално жизнеспособни от икономическа гледна точка; насърчаване стартирането и развитието на икономически дейности в нови микро- и МСП, създаващи заетост и технологично обновяване на съществуващите микро- и МСП, осигуряващи заетост към момента; подпомагане на МСП в изостаналите райони в процеса им на модернизация и устояване на предизвикателствата на пазарните механизми.
- **Укрепване и развитие на традиционни икономически дейности в регионите**, което ще създаде допълнителни условия за заетост и за развитие на местни традиционни отрасли (местни занаяти, грънчарство, килимарство и др.)
- **Стимулиране активизирането на бизнеса в изоставящи райони и постигане на дългосрочна устойчивост, чрез насърчаването на индивидуалното и колективно предприемачество** - подкрепа за стартирането на собствена стопанска дейност и на развитието на съответни подкрепящи публични услуги в икономически изостаналите райони, в т.ч. и географски необлагодетелствани региони, като се осигури необходимата бизнес инфраструктура.

Подприоритет 3.2 Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и креативни индустрии в регионите

За последните години туризмът се наложи като икономическа дейност, която има значителен дял в икономиката в районите, създава заетост и мобилизира местни и чужди инвестиции. Различните видове туризъм - селски, екологичен, културен - се установиха като дейност, създаваща брутна добавена стойност за районите, която се основава на по-доброто използване на местния потенциал за развитие – природни ресурси и забележителности, климатични условия, културно-историческо наследство.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Стимулиране развитието на разнообразни форми на туризъм** - отключване на местния потенциал за развитие на туризъм чрез консервация, реставрация и интегриране на недвижими културни ценности и природни забележителности /НКПЗ/, включително с религиозен характер, в съвременната среда (в т.ч. чрез изграждане на съпътстваща туристическа инфраструктура) и чрез туристически продукти; въвеждане на съвременни форми за експониране и интерпретация и обновяване на музеите, чрез създаване на специфични туристически продукти; предоставяне на правата на управление на НКПЗ на общините (предвижда се създаване на специализирани органи за опазване към общините - общински фондове "Култура" и обществен съвет за закрила на културното наследство като съвещателен орган към общините); развитие на инфраструктура за туризъм и на туристически атракции; изграждане и развитие на туристически атракции в регионите за селски, спа/балнео, приключенски, спортен и др. видове туризъм.
- **Опазване, валоризация, цифровизация, социализация, експониране и популяризиране** на недвижими, движими и нематериални културни ценности и природни забележителности; координирана и поэтапна цифровизация на материалното и нематериалното културно-историческо наследство.
- **Подкрепа за регионалния маркетинг и формирането на регионални туристически продукти** - формиране на регионални продукти, провеждане на пазарни проучвания, разработване на бранд стратегии за регионите на страната, маркетингови стратегии за позициониране и осъществяване на промоционални дейности, подкрепа на местни традиции, обичаи и културни събития, които имат периодичен характер- фестивали, музикални дни, театрални дни, дни на поезията и др.
- **Създаване на условия за развитие на културни и творчески индустрии** - подкрепа на визуалните изкуства и популяризиране на съвременни форми на художествено изразяване; „мобилност на визуални, сценични и аудиовизуални произведения и на техните автори и изпълнители; подкрепа на българското участие в международно значими културни събития и инициативи.
- **Реализиране на национален туристически маркетинг** - провеждане на комуникационни кампании на вътрешния и на целеви пазари; провеждане на мултинационални кампании по телевизионни и други медии; производство на филми, мултимедийни продукти и иновативни промоционални материали; доразвиване на националния интернет портал и създаване на информационна система и мрежа с регионалните и местни информационни туристически

центрове; провеждане на маркетингови проучвания и изследвания; дейности за промоция на специализирани туристически продукти.

Подприоритет 3.3 Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда в регионите и адаптиране към промените на климата в полза на устойчивия растеж

Целите за постигане на устойчиво развитие на районите и общините в страната и отчитането на въздействието върху компонентите на околната среда, като резултат от инвестиционната и антропогенната дейност, са неразделна част от политиката за интегрирано регионално и местно развитие. Необходимостта от защита на околната среда и един устойчив път на развитие следва да е основен приоритет в политиката за развитие и сближаване на районите в страната, както и доближаване до средните показатели на развитие на регионите от ЕС. Значението на екологичната политика и на нейното интегриране в другите политически области става все по-важно, което налага непрекъснато да работим за постигането на максимална ефективност, икономическа рационалност и прозрачност. Политиката в областта на околната среда е движещата сила на бъдещи структурни промени в икономическата и социална сфери в глобален, национален и регионален мащаб. Това обуславя наличието на нови отговорности, рискове и възможности.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване качеството и ефективността на водоснабдителните услуги за бизнеса и населението в регионите и доближаване до европейските стандарти в тази област** – технически и технологични мероприятия в съответствие със стратегия за ВИК инфраструктурата за изграждане на нови и реконструкция на водоснабдителни мрежи, подобряване техническото състояние на водопроводни системи и изграждане на пречиствателни станции за питейни води за подобряване на водоснабдяването и качествата на питейните води.
- **Устойчиво управление на водните ресурси в регионите чрез изграждане и модернизиране на канализационни системи и пречистване на отпадъчни води** – технически и технологични мероприятия в съответствие със стратегия за развитие на ВИК инфраструктурата за изграждане на канализационни системи и пречиствателни станции за отпадъчни води в населени места над 2000 е.ж. Изграждане на биологично стъпало на пречиствателни станции за отпадъчни

води за всички агломерации¹ с над 2 000 еквивалентни жители (е.ж.) и на стъпало за отстраняване на биогенни елементи (азот и фосфор), на пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерации над 10 000 е.ж., които заустват пречистените отпадъчни води в чувствителни зони.

- **Превенция на риска от наводнения на територията на регионите** - предварителна оценка на риска от наводнения за всеки речен басейн; изготвяне на карти на заплахата и риска от наводнения, на районите за които са определени, че има значителен потенциален риск от наводнения или може да се предвиди такъв; разработване и изпълнение на Планове за управление на риска от наводнения за определените райони.
- **Предотвратяване и адаптиране към негативните последици от изменението на климата върху водните ресурси и екосистемите** - оценка на необходимостта от вода в средносрочен и дългосрочен план за различни икономически сектори; оценка на икономическото въздействие от изменението на климата върху различни икономически сектори; поддържане, възстановяване и изграждане на инженерна инфраструктура; мерки за борба с абразията и ерозията, включващи укрепване на свлачища и бреговата ивица на Черно море, ограничаване на добива на инертни материали от речните корита, провеждане на дейности, ограничаващи ерозията в речните тераси, вследствие на добив на инертни материали; ефективно използване и управление на водите.
- **Подобряване на околната среда на Черно море и българското черноморско крайбрежие** – първоначална оценка на състоянието на околната среда в морските води, определяне на доброто състояние на морската околна среда и определяне на екологичните цели с индикаторите за тяхното измерване; разработване и одобряване на програма за мониторинг за състоянието на морската околна среда; разработване, обсъждане и приемане на Национална стратегия по интегрирана морска политика и Програма от мерки за постигане на добро състояние на морската околна среда; разработване на индикатори за оценка на степента на постигане на интегрирано управление на крайбрежните зони и за оценка на натиска и въздействията от наземно-базирани източници на замърсяване

¹ Територия, в която населението и/или икономическите дейности са достатъчно концентрирани, за да бъдат отпадъчните води от населеното място събирани и отвеждани в селищна пречиствателна станция или в крайната точка на заустването им, съгласно НАРЕДБА № 6 от 9.11.2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти.

- **Ефективно използване на ресурсите в регионите чрез оптимизиране събирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, компостиране на биоразградимите отпадъци, рециклиране и екологосъобразно обезвреждане в изпълнение на Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа за периода до 2020 г.** - да се ограничи вредното въздействие върху здравето на хората и околната среда посредством намаляване образуването на отпадъци и увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци, както и намаляване използването на природните ресурси, да се подобрят действията по предотвратяване на отпадъците и за да се улесни разпространението на най-добрите практики в тази област, се въвежда изискване да се разработят програми за предотвратяване на отпадъците, които се съсредоточават върху ключовите въздействия върху околната среда и се има предвид целия жизнен цикъл на продуктите и материалите. За достигането на целите за рециклиране на битови и строителни отпадъци до 2020 г. е необходимо да се увеличи подготовката за повторна употреба и рециклиране на отпадъчни материали, увеличаване на подготовката за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на материали, включително при насипни дейности чрез заместване на други материали с отпадъци, на неопасни отпадъци от строителство и разрушаване, с изключение на материали в естествено състояние до най-малко 70 % от общото им тегло; намаляване на количеството на биоразградими битови отпадъци, както следва: до 75% (до 2010 г.); до 50% (до 2013 г.); до 35% (до 2020 г.).
- **Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие като част от природния потенциал за устойчиво развитие на регионите**-разработване/актуализиране на планове за управление на защитени територии и изпълнение на мерки; разработване на планове за управление на защитени зони по „НАТУРА 2000” и изпълнение на мерки; картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове, предмет на опазване в защитените зони за местообитанията от мрежата Natura 2000, вкл. в акваторията на Черно море”; поддържане на благоприятно природозащитно състояние на типовете природни местообитания и видове на локално (ниво зона), биогеографско и на национално ниво; разработване и прилагане на планове за действие за застрашени животински и растителни видове; осъществяване на мониторинг за установяване на евентуални промени в състоянието или разпространението на природни местообитания и видове, с оглед предприемане на своевременни и адекватни мерки; въвеждане на концепцията за екосистемни услуги и тяхното устойчиво и социално поносимо управление.
- **Подобряване на екологична инфраструктура** - за пречистване и отвеждане на отпадните води в агломерациите над 2 000 и над 10 000 еквивалент жители;

съхраняване на водни количества; изграждане на регионални центрове за третиране/ компостиране на утайки генерирани от ПСОВ.

- **Повишаване качеството на атмосферния въздух на територията на страната, в т.ч в големите градски центрове** - намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения и амониак в атмосферния въздух; постигане изискванията на новата Директива, относно емисиите от промишлеността; изпълнение на мерките от условията на комплексните разрешителни на предприятията; изпълнение на мерките от общинските програми за управление на качеството на атмосферния въздух в райони с нарушено качество на въздуха.

Подприоритет 3.4 Подобряване на качеството и осигуряване на достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги в регионите

Целта на подприоритета е подобряването на социалната инфраструктура на образованието, здравеопазването и културните услуги. Регионалната и местната инфраструктура са ключов фактор за стимулиране на бизнеса и за изграждане на предпоставки за използване на специфичния регионален потенциал, както и за създаване на нови работни места. Този подприоритет развива и надгражда областите на въздействие в приоритет 1, като допринася цялостно в контекста на пространствена, времева и фактическа интеграция на различни политики и планови ресурси за градско развитие. Постигане на подобрене на икономическото, социалното и екологично развитие на местно и регионално ниво, чрез интегрирано комплексно развитие на градската среда.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Модернизиране на образователната инфраструктура на 23-те училища по изкуства и култура** в подкрепа на развитието на местния културен потенциал - изграждане и реконструиране на инфраструктурата на училищата, доставка на оборудване.
- **Подобряване на държавната и общинска културна инфраструктура** - изграждане и обновяване на инфраструктура за разпространение и осигуряване на достъп до културно и природно наследство, изграждане и обновяване на инфраструктурата на културните институции - кина, опери, театри, концертни зали, музеите и художествените галерии чрез обновяване на експозициите, ремонт и осигуряване на достъп до културното съдържание за лица от уязвимите

групи; превръщане на обществените библиотеки в съвременни информационни, социални и културни центрове, и използване на техния технически и кадрови потенциал за гарантиране устойчивото развитие на общността; ремонт, реконструкция и техническо оборудване на читалищата за превръщането им в модерни мултифункционални центрове за култура, образование и социални дейности като местен потенциал за устойчиво развитие на общностите, както и като естествена среда за съхраняване и трансмисия на нематериалното културно наследство. Подобряване на условията за предоставяне на информация и образование на населението (особено в градска среда) за значението на биологичното разнообразие и неговото опазване, в т.ч. чрез зоопаркове, институти за опазване на растителното богатство и др.

- **Подобряване на средата за живот в регионите и създаване на алтернативи за свободното време на населението, чрез изграждане и реконструкция на спортната инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време** - създаване на спортна инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време в регионите, съобразно държавната политика за осигуряване на условия за подобряване на физическата активност на населението, което има и положителен ефект за регионалната икономика - за разкриване на нови работни места и за подобряване на здравния статус на населението.
- **Създаване на условия и механизми за стимулиране на трудовата географска мобилност на работната сила** - подобряване на транспортната свързаност и подкрепа за развитието на обществения транспорт по направленията с най-интензивни ежедневни трудови пътувания около големите градски центрове, което да улесни мобилността на трудовите ресурси като се запазва местоживеенето им.

Подприоритет 3.5 Развитие капацитета на националните, регионалните и местни власти за стратегическо планиране, и подобряване на регионалното управление

Подприоритетът включва мерки, насочени към развитие на капацитета за стратегическо планиране и подобряване на регионалното управление. В общинските и областните администрации са изградени структури за стратегическо планиране и програмиране, но има известен дисбаланс по отношение на административния капацитет в отделните общини и области. Постигането на добра координация между структурите на централно ниво и местните структури (общински и областни) е необходимо условие за подобряване на процеса на стратегическо планиране. Стратегическото планиране на регионалното развитие е основа за постигане на растеж

в районите, областите и общините и за разпределение на помощта от ЕС при изпълнението на оперативните програми.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Внедряване принципите и практиките на стратегическо планиране** - подобряване на процесите на стратегическо планиране на регионалното и местното развитие, програмиране и осъществяване на ефективна регионална координация между инструментите за подпомагане на регионалното развитие; осигуряване на съответствие между стратегиите и плановете за регионално развитие, разработвани по Закона за регионалното развитие и стратегическите документи за устройствено планиране, изисквани по Закона за устройство на територията; укрепване на институционалния капацитет на Регионалните съвети за развитие (РСР); ефективно и ефикасно осъществяване на координация и взаимодействие при изпълнение на операциите по оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС; укрепване на институционалния капацитет на Областните съвети за развитие.
- **Повишаване на капацитета за управление на проекти** – за постигане на по-висока усвояемост на средствата по оперативните програми и по-висока ефективност на усвоените ресурси..
- **Разработване на цифрови кадастрални карти** - приоритетно създаване на кадастрални карти за териториите с предстоящи стратегически инфраструктурни проекти, осигуряване на предпоставките, необходими за интегриране на данни за територията на България в европейското пространство.
- **Осигуряване на устойчиво и хармонично устройствено планиране на територията** – подобряване на системата за устойчиво и хармонично развитие, като се разработят устройствени планове, които да осигуряват комплексно, интегрирано и устойчиво развитие на населените места.

Подприоритет 3.6 Развитие на трансграничното сътрудничество за мобилизиране потенциала на периферните гранични територии

Трансграничното сътрудничество е средство за насърчаване на инвестициите, за развитието на бизнеса и на туризма, за опазването на природните ресурси между периферните гранични региони. По този начин граничните райони ще станат по-привлекателни места за хората, които живеят и работят там, а също така и за

инвеститорите. Осъществяването на съвместни проекти и инициативи между периферните гранични региони подобряват качеството на живот и работната среда, достъпа до основните услуги и създават нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Задълбочаване на трансграничното сътрудничество** за насърчаване на интегрирано регионално развитие между съседни региони от две или повече държави-членки, граничещи по суша или по море, или между съседни гранични региони от поне една държава-членка и една трета държава по външните граници на Съюза, които не са обхванати от други програми по външните финансови инструменти на Европейския съюз; ориентиране на дейностите по ТГС между България и Сърбия, между България и Румъния, към постигане целите на Дунавската стратегия на ЕС.

Подприоритет 3.7 Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество за постигане на стратегическите приоритети на макрорегионално ниво

Междурегионалното и транснационалното сътрудничество стимулира трансфера на опит и практики между публични институции, фирми и неправителствени организации, чрез реализирането на проекти в общ интерес и създаването на транснационални мрежи в областта на околната среда, транспорта, комуникациите, информационните технологии. Целта е да се постигне устойчивост и икономически растеж, чрез насърчаване на икономическия, културния и социалния обмен. Междурегионалното и транснационалното сътрудничество се насърчава от прилагането на мерките на Дунавската стратегия на ЕС, Черноморското териториално сътрудничество и Националната стратегия по интегрирана морска политика.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Разширяване на междурегионалното сътрудничество** - обмен на опит по тематични цели между партньорите на цялата територия на Съюза за установяване и разпространение на добри практики; обмен на опит за установяване, пренос и разпространение на добри практики в областта на устойчивото развитие на градските и селските райони; насърчаване на трансгранична мобилност, анализ на тенденции в развитието по отношение на

целите за териториално сближаване и хармонично развитие на територията на Европа чрез проучвания, събиране на данни и други мерки.

- **Разширяване на транснационалното сътрудничество** - транснационално сътрудничество на големи транснационални територии с участието на национални, регионални и местни органи, включително морско трансгранично сътрудничество в случаите, които не са обхванати по линия на трансграничното сътрудничество, с оглед постигането на по-висока степен на териториална интеграция на съответните територии, допринасяща за териториално сближаване на цялата територия на Европейския съюз.
- **Укрепване на връзките между университетите, изследователските центрове и регионалния бизнес в Дунавския макрорегион**, като целта е да се създадат условия за сътрудничество между съществуващи научни и образователни институти и центрове с местния бизнес в изоставащите, необлагодетелствани райони – Северозападния и Северния централен район - осигуряване на условия за обучение в реална среда за усвояване на практически умения, улесняване на прехода от образование към пазара на труда. Поради икономическото изоставане на регионите се налага да се търсят възможности за компенсиране на изоставането, за задържане на младите хора и за осигуряване възможности за професионална реализация.

Подприоритет 3.8 Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване функциите на полицентричната мрежа на градовете

През последните години европейската политика на сближаване прие нов подход, именно на интегрирано устойчиво регионално развитие, който обвързва политики за икономическия растеж, конкурентоспособност и опазване на околната среда. Целта е да се подобрят условията на живот като се обнови градската среда и улесни достъпа до публични услуги.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Изграждане на интегриран градски транспорт** – мерки, насочени към намаляването на емисиите на вредни вещества и достигане на добро качество на атмосферния въздух на територията на цялата страна; мерки, свързани с подобряване и развитие на интегриран градски транспорт; разработване и изпълнение на План за действие за насърчаване навлизането и развитието на устойчив зелен транспорт.

- **Създаване на условия за устойчиво и интегрирано градско развитие в рамките на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие** - развитие на градската среда и превенция на риска, развитие на образователна инфраструктура, развитие на социална инфраструктура, развитие на културна инфраструктура, развитие на спортната инфраструктура.
- **Подобряване на градската среда** - въвеждане на нормативите за постигане на устойчива градска среда и агломерации при изготвяне на актуализираните устройствени планове на населените места, отчитайки нуждите за възстановяване на съществуващи зелени площи и изграждане на нови, за подобряване качеството на атмосферния въздух в градската среда, за създаване на паркове, рекреационни зони, модернизация на зоопарковете и превръщането им в центрове за информация и образование на населението относно опазването на околната среда в градовете и районите с потенциал за развитие на туризма; за изграждане, възстановяване и въвеждане на ефективно управление на състоянието на уличните настилки, с оглед намаляване на емисиите на прах и шумовите замърсявания.
- **Подкрепа за създаване на зони с потенциал за развитие** – мерки за идентифициране на зони с потенциал за икономическо развитие в рамките на Интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР); модернизиране на съществуващи зони и изграждане на нови
- **Подобряване на благоустройството, транспортната и комуникационната свързаност в градските агломерационни ареали** – доразвиване на инфраструктурни мрежи и предоставяне на публични услуги .
- **Укрепване и разширяване функциите на малките градове в селските райони и подобряване на градската среда** - териториално и урбанистично развитие на малки градове в селски райони (95 бр, от четвърто йерархично ниво).

Подприоритет 3.9 Подобряване свързаността и интеграцията на българските региони в национален и международен план и свързаността с големите градски центрове в съседните страни

Транспортът е много повече от придвижване от едно място до друго: това е ефективна система за постигане на териториална кохезия. Транспортната свързаност допринася за реализиране на икономическия растеж, за устойчивостта и за достъпа до основни услуги. Свързаността на районите в национален и международен план и на големите градове вътре в страната, както и връзките между големите градски центрове

и столици със съседните страни подобрява достъпа до пазари на стоки и услуги, осигурява придвижване на хората и мобилност на работната сила, Свързването на центровете за растеж в национален и международен план създава условия за мобилизиране потенциала на териториите и влияе пряко върху тяхното икономическо развитие и конкурентноспособност.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване на пътната инфраструктура** - планиране и подготовка на инвестиционни проекти за реконструкция и рехабилитация на разпределителните пътища (II клас) и пътища за достъп (III клас), с което ще бъдат подобряни транспортно експлоатационните им показатели, с оглед подобрата свързаност на регионите и общините; изграждане/подобряване на пътища към национални туристически, исторически и религиозни обекти.
- **Подобряване на мрежата от републикански и общински пътища** - подобряване на пътната инфраструктура извън TEN-T мрежата чрез ремонти и построяване на нови пътища (републикански и общински пътища).
- **Развитие на широколентова инфраструктура** – осигуряване на високоскоростна връзка с Интернет с голяма пропускателна способност в населените места, включително и за селските райони; реализиране на дейности за ефективно интегриране усилията на институциите, предлагащи комунални услуги (ток, газ, вода и др.), с цел понижаване стойността на инвестициите; създаване на обща база данни, цифрова карта на съществуващата широколентова инфраструктура и друга инфраструктура на институциите, предлагащи комунални услуги (ток, газ, вода и др.), изграждане на широколентов достъп в отдалечени, слабо населени и селски райони; реинженеринг и надграждане на съществуващите широколентови мрежи (държавни и частни) посредством нови технологични решения; изграждане на нови широколентови мрежи от следващо поколение (NGA Networks) посредством модерни технологични решения – FTTH, LTE, сателит и др.; регионални проекти за изграждане на безжичен широколентов достъп в общините; интегриране на електронно-съобщителната инфраструктура и комуникационните активи на държавната администрация; изграждане на оптична свързаност до общинските административни центрове за получаване на разширена широколентова опорна мрежа с цел технологично осигуряване на електронното правителство.

Подприоритет 3.10 Подобряване качеството на живот в селските райони

Изграждането на местната инфраструктура, предлагането на местни основни услуги, обновяването на селата, както възстановяването и подобряването на културното и природното наследство и ландшафта в селските райони са важни елементи на тяхното устойчиво развитие. Чрез насърчаването на тези дейности ще се подпомогне социалното приобщаване и ще се противодейства на тенденциите за социален и икономически спад и обезлюдяване на тези региони.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазването на местното културно и природно наследство** - създаване, подобряване и разширяване на дребна по мащаби инфраструктура, въвеждане и използване на възобновяеми енергийни източници; инфраструктура за отдих, туристическа информация и обозначаване на туристически обекти; поддръжка, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата и селския ландшафт и др.
- **Насърчаване публично-частното партньорство за реализация на стратегии за местно развитие** - улесняване на изпълнението на интегрирани стратегии за местно развитие с формирането на местни инициативни групи. Основен резултат от дейността на местните инициативни групи ще бъде реализацията на стратегии за местно развитие, чрез мобилизиране на икономическия, социален и екологичен потенциал на територията, като се насърчават всички форми на между териториално или транснационално сътрудничество.

Приоритет 4: Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси

Реализирането на приоритета ще доведе до подобряване конкурентоспособността на земеделското производство, като същевременно ще гарантира повишаването на степента на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла. Приоритетните дейности са насочени към структурно балансиране на аграрния отрасъл, преодоляването на технологичното изоставане, повишаване общата производителност, подобряването и опазването на околната среда.

Подприоритет 4.1 Балансирано секторно и структурно развитие на аграрния отрасъл

Структурният и продуктов дисбаланс възпрепятстват конкурентоспособността на българското земеделие. В условията на отворена пазарна икономика и глобализация става все по-трудно да се реализира съществуващият потенциал на отрасъла за развитие на производства, за които са налице благоприятни условия и традиции, както и да се поддържа хранителната сигурност в страната с вътрешни ресурси.

Структурните проблеми в земеделието и по-специално липсата на достатъчно на брой окрупнени и пазарно ориентирани стопанства в определени продуктови направления (като производството на зеленчуци, плодове, месо и мляко) създават сериозни затруднения и на преработвателните предприятия. Последните не могат да реализират напълно потенциала си за висока конкурентоспособност, поради раздробяването на стопанствата и увеличените разходи за доставка на качествена суровина за преработка.

Аграрната политика ще се фокусира върху създаването и поддържането на условия за ускоряване процесите на реструктуриране в отрасъла - окрупняване на дребните фамилни стопанства; установяване на подходящата продуктова структура; баланс между вложени ресурси и резултати, с което се гарантира жизнеспособност и рентабилност на стопанствата, както и се засилват пазарната им ориентация и позиции.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване процеса на консолидиране на земеделските земи (комасация) по собственост** – тъй като комасацията е доброволен и продължителен процес, държавата ще участва в него чрез предоставяне на техническа и финансова подкрепа на проекти за уедряване, включване на държавен и общински поземлени фондове в такива проекти и оказване на експертна помощ.
- **Възстановяване и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура** – конкретните дейности по мярката са свързани с: разработване на нова Национална стратегия за управление на водите в България и актуализиране на действащата законова и подзаконова нормативна уредба в областта на хидромелиорациите; разработване на основни насоки, приоритети и дейности за възстановяване и развитие на напоителната инфраструктура и поливното земеделие в регионите, в които се отглеждат интензивни култури (трайни насаждения и зеленчуци/градинарски култури) за периода до 2020 г.; реструктуриране и подобряване управлението на хидромелиорациите, на стопанисването на изградения хидромелиоративен фонд и подобряване качеството на хидромелиоративните услуги в условията на басейново управление на водите и на глобално изменение на климата; възстановяване и реконструкция на съоръженията за доставка на вода за напояване; възстановяване и реконструкция на съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите; стимулиране пестеливото използване на водата за напояване на земеделските култури с прилагане на водо- и енергоспестяващи технологии и техники (добри практики) и на рационални и икономически обосновани поливни режими на напояваните култури.
- **Преодоляване на структурния дисбаланс в животновъдния сектор** – за преодоляването му ще се търсят промени в политиката на субсидиране в рамките на възможностите, които дава прилагането на ОСП. Ще се стимулира окрупняването на фермите във всеки един от секторите говедовъдство, биволовство, овцевъдство и козевъдство, както и увеличаването на средния брой животни в стопанство и използването на високопродуктивни животни, с доказан произход и качества. Водещо в развитието на млечното говедовъдство през следващите години е подготовката му за отваряне на пазара и прекратяване действието на квотната система. В тази връзка, ще продължи започналата през последните години специализация в животновъдството и ще нараства броят на фермите за добив на месо. Наред с това, ще се акцентира и върху развитието на някои традиционни производства като пчеларство, бубарство, отглеждане на зайци. Ще бъдат предвидени схеми за подпомагане на птицевъдството и свиневъдството. Средствата за тях ще бъдат насочени към постигане на изисквания над разписаните в законодателството и пропуснати за фермерите ползи, при постигането им. Държавата ще осигури и подкрепа на действия за

увеличаване на директните продажби на малки количества суровини и храни от животински произход..

- **Насърчаване на равномерното развитие на отделните направления в растениевъдния сектор** – усилията ще бъдат насочени към насърчаване на интензивни производства – зеленчукопроизводство, производство на плодове и ядки. . Ще бъде стимулирано оранжерийното производство на зеленчуци и по-специално ранното производство от полиетиленови оранжерии, съсредоточено в южните райони на страната, което изисква по-малък обем инвестиции и оттам разходната му ефективност е по-висока. Ще бъдат търсени възможности за финансиране със средства от националния и европейския бюджет за развитие на ранното производство на праскови, киви, черупкови овощни видове и български сортове фъстъци за консумация в южните райони на страната. И през следващите години ще се акцентира върху политиката за развитие на лозаро-винарския сектор, чрез замяна на по-ниско качествени с по-конкурентни винени сортове лозя и въвеждане на нови, по-съвременни техники за тяхното управление. Ще се съдейства за промотиране и популяризиране на българските вина за възвръщане на стари пазари и спечелване на нови в рамките на Общността и трети страни. Ще се прилагат и дейности за подобряване на качеството на произвежданите в България и предлагани на пазара пресни плодове и зеленчуци чрез прилагане на схеми за удостоверяване на качеството в рамките на обвързаното с производството плащане.

Подприоритет 4.2 Модернизиране и технологично обновяване на стопанствата и инфраструктурата в отрасъла. Развитие и ускорено въвеждане на иновациите в земеделската практика.

Независимо от повишената инвестиционната активност в аграрния сектор, технологичното равнище на производството остава ниско. Производителността на труда е около 4 пъти по-ниска от общата за икономиката, което допринася съществено за ниските доходи в селското стопанство (около 40% под средните за страната). Наблюдава се дисбаланс при усвояването на средствата – голяма част от инвестициите са свързани със закупуването на машини, необходими за отглеждане на полски култури и в много малка степен са използвани за нуждите на животновъдството и производството на плодове и зеленчуци – отрасли, които се характеризират с потенциал за развитие, но в същото време са с по-ниско ниво на конкурентоспособност.

За подобряване на икономическите и екологичните показатели на земеделските стопанства, осигуряване на необходимата инфраструктура за развитието на аграрния отрасъл, както и за осъществяване на дейности, насочени към изпълнение на

агроекологични ангажименти, през следващите години ще се активизира инвестиционният процес, насочен към модернизирани на производствените структури - земеделски стопанства и преработватели на земеделска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване на инвестиции в материални и нематериални активи** – подкрепата за стимулиране на инвестиционния процес и модернизация на сектора ще обхваща материални и/или нематериални инвестиции, които: подобряват общата производителност на земеделското стопанство; са свързани с преработката, предлагането на пазара и/или развитието на селскостопанските продукти в обхвата на Приложение I към Договора за създаване на Европейската общност; отнасят се до инфраструктура, свързана с развитието и адаптирането на селското стопанство, включително достъп до земеделска и горска земя, обединяване и подобряване на земи, енергоснабдяване и управление на водите; представляват инвестиции в непроизводствени дейности, свързани с постигане на агроекологичните ангажименти и ангажиментите за опазване на околната среда в горите, запазване на биологичното разнообразие на местообитанията, видовете екосистемите, както и с увеличаване на привлекателността на районите от Натура 2000 или други райони с висока природна стойност; представляват инвестиции в производствени дейности, свързани с постигане на ангажиментите за опазване на околната среда в земеделските стопанства. Особено внимание ще бъде обърнато на подобряване на възможностите за модернизация и трансфер на иновации в малките и средни стопанства, тъй като те не разполагат с достатъчно собствени ресурси и достъпът им до банково кредитиране е силно ограничен. Ще се стимулира значително активизиране на инвестиционните процеси, насочени към постигане на стандартите на Общността по отношение на фито- и ветеринарно-санитарните изисквания, безопасността на храни и фуражи, опазването на околната среда, безопасността и условията на труд и хуманното отношение към животните.
- **Внедряване на иновативни и екологосъобразни решения и практики в земеделското производство** - ще бъдат насърчавани трансферът на знания, съветите към фермерите и подпомагането на изследователски проекти, като се гарантира по-директно сътрудничество между сектора и научната общност и се установи тясно взаимодействие между научните изследвания и практиката в областта на земеделието. Ще бъдат предприети действия за укрепването ролята на аграрната наука по отношение създаването на

устойчиви сортове растения и породи животни, опазването на биоразнообразието и съхранението на генетичните ресурси, намирането на решения, свързани с постигане на ниски емисии на въглероден диоксид, ефективното използване на ограничените природни ресурси. Ще бъдат създадени стимули за изпълнението на иновативни проекти, които обединяват научни специалисти, земеделски производители, консултанти и други участници, заинтересовани от иновациите в селскостопанския сектор, с оглед повишаване на селскостопанската производителност и устойчивост.

Подприоритет 4.3 Повишаване на професионалната квалификация и информираността на земеделските производители

Един от проблемите в селскостопанския сектор е като цяло ниската образованост на немалка част от заетите в него, допълнително отежнен от непрекъснатия отлив на млади хора.

По-високото образователно ниво на фермерите би подобрило приспособимостта на сектора във връзка с нарастващата нестабилност на земеделските пазари, а също така би повишило капацитета за търсене на нови бизнес-възможности в рамките на селското стопанство и на иновативни производствени техники.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Повишаване на професионалната квалификация и знания на заетите в аграрния отрасъл** – ще бъдат прилагани дейности за трансфер на знания и информация, които да отговорят в по-голяма степен на реалните нужди на земеделските производители, като включват и индивидуално обучение, демонстрационни дейности, краткосрочен обмен на опит и посещения на стопанства. Придобитите знания и информация ще позволят на земеделските производители, собствениците на гори и заетите в хранителната промишленост да повишат своята конкурентоспособност и да използват по-ефективно ресурсите.
- **Предоставяне на консултантски услуги на заетите в аграрния сектор** – ще се поощрява предоставянето на консултантски услуги, насочени към подобряване на икономическата, земеделската и екологична ефективност на стопанствата.

Подприоритет 4.4 Превръщане на земеделското производство в привлекателен бизнес, осигуряващ стабилни и справедливи доходи на заетите в него

Значително по-ниските доходи от земеделска дейност, в сравнение с тези на заетите в други икономически сфери, правят земеделския труд непривлекателен, водят до отказ от земеделска дейност и до влошаване на структурата на заетостта в отрасъла. Аграрният отрасъл създава относително малка част от brutния вътрешен продукт на страната, но има важно стратегическо значение предвид основната му роля да осигурява достатъчно храна и фуражи, така че да се гарантира продоволствената сигурност на населението. Постигането на тази цел се сблъсква с редица предизвикателства, като силната зависимост на земеделското производство от природните условия, нарастващата нестабилност на цените на международните пазари и ниската производителност на земеделския труд.

Подкрепата за доближаване на доходите от селското стопанство до тези от другите сектори на икономиката ще увеличи устойчивостта на производствените структури в земеделието, ще доведе до по-успешно справяне с ценовите колебания, до нарастване на пазарната им сила и конкурентоспособност, както и до получаване на по-справедлив дял от формираната по веригата на производство и реализация на храни добавена стойност.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Продължаване подкрепата на доходите на земеделските производители чрез прилагане на системата за директни плащания.**
- **Преструктуриране на производства в чувствителни от социално-икономическа и демографска гледна точка райони (тютюнопроизводство)** – инструментите за въздействие ще бъдат насочени към подкрепа на местните общности, където тютюнопроизводството е основен поминък. От една страна, ще бъдат създадени предпоставки за устойчиво и ефективно тютюнопроизводство, а от друга – ще се насърчава диверсификацията на земеделското производство и развитието на други стопански дейности (като например прилагането на обвързано с производството подпомагане за отглеждане на животни или трайни насаждения в тютюнопроизводителни общини, попадащи в райони със специфични ограничения).

- **Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за предлагане на земеделски продукти и храни** – обхватът на механизмите включва подкрепата за: по-разнообразен спектър от различни видове сътрудничество с по-широк кръг от бенефициенти, от малки до по-големи икономически оператори за преодоляване на икономическите, екологичните и други отрицателни последици от разпокъсаността; малки икономически оператори за организиране на съвместни работни процеси и за споделяне на оборудване и ресурси, което следва да подпомогне тяхната икономическа жизнеспособност; хоризонтално и вертикално сътрудничество сред участниците във веригата на доставки, както и за насърчаване на дейностите на местно равнище, с което да се стимулира икономически обосноващото развитие на късите вериги на доставки, местните пазари и местните хранителни вериги.
- **Ефективно управление на рисковете в земеделието** – държавата ще приложи мерки, насочени към подпомагане на селскостопанските производители при управление на най-разпространените рискове, с които те се сблъскват.
- **Насърчаване развитието на биологичното земеделие** – ефективно използване на европейските земеделски фондове по Първи и Втори стълб на Общата селскостопанска политика, както и на средствата от държавния бюджет за финансиране на дейности, свързани с разнообразяване на земеделското производство в районите на страната, застрашени от обезлюдяване. Подпомагане на производителите в идентифицирането и разработването на нови пазари на биологична продукция. Създаване на схеми за стимулиране на биологично земеделие (в т. ч. устойчиво събиране на диворастващи плодове, билки и гъби), съчетано с екотуризъм.
- **Прилагане на програми за промотиране на земеделски и хранителни продукти на пазарите на Европейския съюз и трети страни** – активно насърчаване на налагането на международните пазари на традиционни продукти с високо качество.

Подприоритет 4.5 Устойчиво използване и управление на природните ресурси

Опазването, възстановяването и подходящото управление на природните ресурси, традиционния ландшафт и биоразнообразието са сред главните цели, свързани с устойчивото развитие на селските райони в България.

С оглед намирането на решения и възможности за производството на по-големи количества селскостопанска продукция при по-ефективно оползотворяване на наличните ресурси, политиката има за цел насърчаване на иновациите, въвеждането на нови технологии и практики в селското стопанство, които да допринасят за задоволяване на увеличаващото се търсене на хранителни продукти и на възобновяеми селскостопански суровини по начин, щадящ и съхраняващ околната среда.

Селскостопанското производство е силно зависимо от климатичните промени, но в същото време представлява съществен фактор, влияещ върху природните и климатични условия.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Насърчаване на земеделските производители да предоставят екологични услуги и услуги, свързани с климата** – подкрепата ще бъде насочена към отделни или групи земеделски производители, които доброволно се задължават да извършват дейности, състоящи се от един или повече многогодишни ангажименти за агроекология и климат по отношение на земеделска земя. В рамките на Първи стълб на ОСП ще се предоставя подкрепа за прилагане на задължителни едногодишни практики, насочени към разнообразяване на културите, поддържане на постоянни пасища и зони от Натура 2000. Селскостопанските производители ще бъдат насърчавани да преминават към или да поддържат биологично земеделие. Ще продължи прилагането на дейностите за ефективно управление на зони от Натура 2000 и за преодоляване на недостатъци в районите на речни басейни, произтичащи от прилагането на Директива 2000/60/ЕО (Рамкова директива за водите) в областта на политиката за водите. Ще продължи подпомагането на земеделските стопани за прилагане на задължителните изисквания за опазване на водите в нитратните уязвими зони, съгласно Директива на Съвета от 12 декември 1991 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници (91/676/ЕИО).
- **Поддържане на земеделските дейности в райони с природни или други специфични ограничения** – механизми за подкрепа и насърчаване на

земеделските производители в планинските или в други райони с природни или други специфични ограничения, да продължат да упражняват своите земеделски дейности.

- **Поддържане и съхраняване на горските ресурси** – подкрепата ще бъде насочена към борбата с ветровата и водна ерозия, с опустиняването и неблагоприятните последици от затоплянето на климата. Ще се стимулира въвеждането на превантивни мерки за предпазването на горите от пожари, възстановяването на горските масиви и осъществяването на залесителните дейности с оглед увеличаване площите, използвани по устойчив начин, преобразуване на нискокачествената изоставена земя в гори, намаляване на почвената ерозия и подобряване на водния баланс.

Подприоритет 4.6 Създаване на конкурентоспособен рибарски сектор, осигуряващ устойчиво управление на рибарството и аквакултурите

Значителното изоставане на България по отношение на технологиите и научните изследвания в областта на рибарството и аквакултурата спрямо други държави-членки поставя пред сектора необходимостта от реорганизация и модернизация с оглед постигане на европейските стандарти. Само по този начин той може да остане конкурентоспособен и да се развива устойчиво.

Сектор „Рибарство” (включващ и преработката на риба) има относително малък дял в създавания в страната брутен вътрешен продукт, но въпреки това осигурява висока работна заетост на регионално равнище, особено в крайбрежните райони. България се характеризира с липса на иновации, стари производствени инсталации и риболовен флот, незадоволителна пристанищна инфраструктура, както и недостатъчно използване на научните достижения и новите технологии. Налице е малко видово разнообразие и изтощаване на рибните запаси, водещо до намаляване на уловите, спад на доходите и загуба на работни места в рибарските области.

Аквакултурата е сектор, чийто икономически обхват предоставя възможност за създаване на нови икономически ниши, като заетост, по-ефективно използване на местните ресурси и възможности за инвестиции в производството и следва да бъде водещ в устойчивото развитие. С помощта на модерни изследвания и технологии аквакултурата трябва да се превърне в съвместима с околната среда промишленост. Прилагането на високи стандарти би довело също така до подобряване на имиджа на сектора на аквакултурата и до улесняване на неговия достъп до пазарите.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Модернизиране на флота, въвеждане на иновационни технологии в производството на аквакултури и рибопереработката** – ще бъдат въведени системи за контрол на качеството и безопасност на продуктите, ще бъде подпомагано разработването и усвояването на потенциални пазарни ниши, ще се стимулира разнообразяването на дейностите чрез развитие на риболовен туризъм, като се прилага подходът на предпазливост при опазването, управлението и използването на рибните запаси.
- **Осигуряване и управление на надеждни икономически, биологични и научни данни за сектора** – с оглед осигуряването на надеждни и изчерпателни научни данни за състоянието на рибните ресурси, ще продължат да се изпълняват Национални програми за събиране на данни, които се съфинансират със средства от ЕК.
- **Опазване и ефективно управление на рибните ресурси** - ежегодно разработване на годишни планове за зарибявания и други инициативи за подпомагане на устойчивото развитие на рибните ресурси и за научно-изследователските дейности. Ще се прилага ефективна система на контрол, инспекции и правоприлагане, включително борба срещу незаконния, недеклариран и нерегулиран риболов, в т.ч. и посредством разработването и прилагането на Годишна програма за контрол в рибарството.

Подприоритет 4.7 Постигане на високо ниво защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните чрез прилагането на интегриран подход на контрол по цялата хранителна верига.

Устойчивият растеж на земеделското производство се основава на производството не само на достатъчни по количество, но и с определено качество и степен на безопасност храни. В този смисъл, с осъществяването на единен контрол по цялата хранителна верига, основан на оценка на риска, се гарантира високо ниво на доверие в потребителите.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осъществяване на интегриран контрол по безопасността и качеството на храните, обхващащ всички звена и етапи от хранителната верига** – ще се гарантира прилагането на най-добрите европейски практики и високи стандарти в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарната медицина и здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, фуражите, граничния контрол и др. Особен акцент ще се постави върху осъществяването на строг контрол на дейността на обектите за производство, съхранение и търговия с храни за предотвратяване на измамите от страна на производителите, предлагане на некачествени продукти на пазара и заблуда на потребителите. За осъществяването на координиран контрол по цялата хранителна верига, през следващите години ще бъдат реализирани необходимите инвестиции за изграждане на нови и модернизация на съществуващи гранични инспекционни пунктове. Ще бъдат преакредитирани съществуващите лаборатории с оглед въвеждане на нови методи за анализ на показатели и осигуряване на прилежащото оборудване за изследвания, свързани със състава и качеството на храните.
- **Гарантиране здравето на животните и хуманно отношение към тях** – на базата на опита на съществуващите в Европейския съюз „ветеринарни фондове” ще се приложат механизми за здравеопазване на животните, съобразени със специфичните особености на България. Ще бъде създаден работещ механизъм за поделение на разходите в областта на здравеопазване на животните между компетентните органи и заинтересованите лица (асоциации, животновъди, търговци), особено в ситуация на финансова криза.

Приоритет 5: Подкрепа за развитие на високопроизводителна индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания

Реализирането на приоритета ще допринесе за повишаване конкурентоспособността на българската икономика и реструктурирането ѝ в икономика на знанието, базирана на интелигентен и устойчив растеж. Науката и иновациите са ключови фактори, които ще помогнат на България да се справи с предизвикателствата на глобализацията се свят. Дейностите в Приоритет 5 са насочени към създаване и развитие на високотехнологична индустриална база, повишаване ролята на науката за развитие на обществото и за решаване на значими социално-икономически проблеми. Конкретни специфични цели на приоритета са повишаване производителността на труда, броя на заетите в перспективни отрасли, намаляване на ресурсоемкостта в производствените процеси, нарастване износа на високотехнологичните продукти, както и привличане на инвестиции в отрасли с висока добавена стойност. Малките и средни предприятия играят важна роля за конкурентоспособността и динамиката на националната икономика. На фокус са поставени предприемачеството и подпомагането на МСП да реализират своя потенциал за растеж, базиран на иновационна активност.

Подприоритет 5.1 Развитие на човешкия ресурс за нуждите на иновативните предприятия

Основен проблем на трудовия пазар у нас е несъответствието между предлагането и търсенето на работна сила със съответната квалификация. Също така, държавата и бизнесът не предоставят достатъчно стимули за наемане, пълноценно използване и задържане в страната на висококвалифицираните специалисти, в частност научните кадри. Страната изостава съществено по отношение на показателите за заетост и ефективност в сравнение с водещите европейски икономики. Решаването на тези проблеми изисква формулирането и незабавното прилагане на адекватни мерки с оглед постигането на видими ефекти в средносрочен план.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Стимулиране на партньорството между иновативните предприятия и носителите на иновативния потенциал** – насърчаване на повишаването на квалификацията на заетите в иновативни предприятия лица; подкрепа за предприятията, приемащи докторанти, специализанти/стажанти (висше и средно образование) и млади учени; подкрепа на докторанти, реализиращи теми в полза на предприятията; насърчаване наемаването на висококвалифицирани лица в иновативни предприятия; подкрепа на иновативни предприятия за подготовка и наемане на специализирани кадри.
- **Създаване на заетост и повишаване на квалификацията в иновативните предприятия** – оказване на финансова и друга подкрепа, осигуряване на специализирано обучение на новоназначени служители по проекти, сертифицирани по Закона за насърчаване на инвестициите и по програми, финансирани от националния бюджет и от Европейския социален фонд.
- **Развитие на предприемаческите умения и предприемаческа култура сред ученици и младежи** - подкрепа на академични и други организации (например: ВУЗ, НПО) за създаване на “учебно-тренировъчни фирми” за развитие в предприемачески умения, възпитание на иновативно мислене на младежите в средните и висши училища; подкрепа за създаване на Центрове по предприемачество във висшите училища; развитие на мрежата на учебно-тренировъчните фирми въвна средните и висшите учебни заведения (включително училищата по изкуствата, спортните училища и общообразователните училища).

Подприоритет 5.2 Изграждане на научна и иновационна инфраструктура

Въпреки недостатъчните инвестиции в научни изследвания в периода на прехода, България все още разполага с научна инфраструктура (университети и научни организации), която трябва да бъде осъвременена и която може да бъде използвана като база за развитие на иновативния потенциал на икономиката. Към настоящия момент липсва иновационната инфраструктура, технологични центрове (бившите индустриални институти) и иновационна среда, стимулираща сътрудничеството между бизнеса, от една страна, и сектора на научните изследвания, от друга. Това затруднява технологичното развитие на икономиката, като пречи на технологичния трансфер, възпрепятства възможностите за адекватно финансиране на научната дейност, в т.ч. и от частния сектор и спъва развитието на самата наука. Основен проблем пред развитието на иновациите е фактът, че се изискват относително големи по размер

първоначални капиталовложения, които бизнесът и научно-изследователските организации у нас нямат стимули и възможности да извършат, въпреки че тяхната възвращаемост в дългосрочен план е много висока.

Реализацията на подприоритета изисква продължаването на процеса на изграждане и развитие на вече съществуващи елементи на научната и иновационна инфраструктура. Също така, следва да се осигури нормативната и институционалната среда, които да благоприятстват притока на свежи инвестиции в сектора както по публичен, така и по частен път, в т. ч. и по линия на публично-частните партньорства.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Осъвременяване на научната инфраструктура в научно-изследователските организации и висшите училища**, за да отговорят на съвременните изисквания на обществото и да гарантират качествено образование на висококвалифицирани кадри.
- **Изграждане на иновативна инфраструктура** – технологични паркове, технологични центрове, високотехнологични бизнесинкубатори, центрове/офиси за трансфер на технологии, която да осигури висока скорост на иновациите да пазара.
- **Създаване и развитие на индустриални зони по ЗНИ и ОПРР.**

Подприоритет 5.3 Развитие и усъвършенстване на нормативната база

Подобряването на регулаторната рамка е от особено значение за участниците в иновационните процеси. Въвеждането на установените във водещата международна практика принципи на съвременната правна материя, третираща тази проблематика ще гарантира предвидимостта на държавната политика и ще създаде условия за развитие на бизнеса, при добро партньорство и координация между институциите. Ще се осигури устойчивост на политиките, въвеждане на ефективна организация и управление на научните и иновационни процеси между всички субекти на националната научна и иновационна системи, които включват мониторинг и оценка на последващо въздействие върху системите.

Предвидените промени и нововъведения в нормативната база ще дадат възможност за ефективно сътрудничество на следните групи:

1. Представители на бизнеса – малки и средни предприятия, големи компании, високотехнологично фирми, филиали на мултинационални компании в България, новостартиращи малки иновативни предприятия, спин-оф формирания, иновативни клъстери, които създават условия за внедряване в практиката на собствено или адаптирано технологично знание и иновативни разработки; чужди инвеститори, които влагат капитал в изследователска и иновационна инфраструктура и нови технологии, насочени към приложение в рамките на националната икономика, и на тази основа създават условия за привличане на висококвалифициран персонал в страната;
2. Научноизследователски звена (включително БАН и ССА) и висши училища като създатели на ново знание и важна интегративна част на т. нар. „триъгълник на знанието: образование-изследвания-иновации”;
3. Представители на посредническите организации, независимо от статута и формата, под която са създадени – технологични паркове, бизнес инкубатори, центрове за трансфер, центрове по предприемачество, иновационни и информационни центрове, бизнес асоциации и други;
4. Представителите на регионалните и местните власти следва да развият капацитет, така че мерките за насърчаване на иновациите да намерят успешно приложение в рамките на регионалните икономики и на тази основа да формират качествено нов тип конкурентни предимства;

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Иновационна и инвестиционна регулаторна рамка** - приемане на Закон за иновациите; разработване на Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2013 – 2020 г. Законът за иновациите е насочен към уреждането на обществените отношения, свързани със: съгласуване на политиките за развитие на образованието, науката, технологиите и иновациите; осигуряване допълняемост между източниците за финансово стимулиране на иновациите; определяне правата и задълженията на органите и лицата, които провеждат държавната политика в областта на иновациите; гарантиране устойчивост на реализираните мерки в подкрепа на иновационната активност на предприятията. Иновационна стратегия за интелигентна специализация (2013-2020) е едно от задължителните предварителни условия за планиране на средствата по оперативните програми за следващия програмен период 2014-2010 г. Приемането на нова стратегия, съобразена с актуалната международна икономическа среда,

отчитаща спецификата на българското развитие и нуждите на бизнеса, ще гарантира провеждането на ефективна иновационна политика, планиране и насочване на средствата от националния бюджет и европейските фондове в сектори с най-голяма перспектива за интелигентен растеж.

- Политиката за МСП в България, в своя широк смисъл, е очертана от **Националната стратегия за насърчаване на МСП**, която с цел хармонизация, прецизност и съпоставимост на приоритетите и резултатите по тях, **ще бъде адаптирана към** основния политически документ на ЕС в подкрепа на МСП **Small Business Act**, въвеждане на механизъм за системна оценка на въздействието на законодателството върху МСП чрез използване на "МСП тест", като същевременно се отчетат, в случаите, в които е целесъобразно, разликите в размера на предприятията
- **Стимулираща бизнес среда** – стимулиращата бизнес среда осигурява възможност на всеки един потенциален предприемач да стартира самостоятелна дейност и да развива бизнеса си без ненужни ограничения, регулаторен и административен товар. По този начин, бизнесът е свободен да генерира конкурентоспособен продукт, което на свой ред води до цялостно стимулиране на икономиката, а отгук и до повишаване на заетостта и подобряване стандарта на живот. В тази област на въздействие са предвидени мерки за подобряване на бизнес средата, които се явяват допълващи към предвидените такива по приоритети 3 и 6. Тези допълващи мерки ще допринесат за комплексното въздействие в насока насърчаване иновационната дейност и потенциал в идентифицираните приоритетни сектори.

Подприоритет 5.4 Повишаване на конкурентоспособността на предприятията

В условията на глобализация и все по-засилено участие на националната икономика в световните икономически процеси на преден план излиза въпросът за конкурентоспособността. За оцеляване в все по-глобализиращия се пазар е необходимо да бъдат изведени на преден план конкурентните предимства на икономиката/ на отделната фирма, а също така да бъдат подкрепени фирмите за преодоляване на съществуващите слабости. Успехите на отделните предприятия са с пряк ефект върху икономическото и социалното развитие на страната.

Реализацията на подприоритета предполага развитието на три основни фактора за конкурентоспособност – достъп до финансиране, иновационна активност и използване на информационни и комуникационни технологии.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подкрепа на сътрудничество между висшите училища, научно-изследователските организации и индустрията** - насърчаване на инвестициите на предприятията и изследователските организации в научно изследователска и иновационна дейност, ускоряване на трансфера на знание, насърчаване партньорството между елементите на триъгълника на знание.
- **Укрепване на връзките между институциите за образование и бизнеса** - осигуряване на условия за обучение в реална среда за усвояване на практически умения, улесняване на прехода от образование към пазара на труда като се стимулира сътрудничеството на образователните институции с местния бизнес.
- **Насърчаване на инвестициите в индустрията и във високотехнологични производства и интензивни на знание услуги** - насърчаване въвеждането на нови бизнес модели за МСП - за намаляване на ресурсоемкостта, щадящи природната среда, въвеждащи нови организационни практики, за насърчаване на цифровизацията на процесите и използването на ИКТ в предприятията, за насърчаване внедряването на нови продукти и технологии.
- **Ефективно използване на финансовите инструменти за стартиране и растеж на предприятия** - подобряване достъпа до финансиране чрез финансовите инструменти JEREMIE, НИФ, ФНИ и др.
- **Подобряване на условията за инвестиране** - проактивен инвестиционен маркетинг за привличане на инвеститори от целеви сектори и държави.

Подприоритет 5.5 Засилване на участието на предприятията и научните организации в международни иновационни мрежи

България е неделима част от европейското икономическо пространство и част от глобализацията се свят. Бъдеще и устойчиво развитие без активно участие в международни проекти, програми и инициативи е немислимо. България вече направи

сериозна крачка по пътя на интернационализацията с пълноправното членство на европейската инициатива ЕВРИКА и съвместната програма ЕВРОСТАРС. Участието на българските предприятия в международни проекти и програми е възможност за натрупване на опит за взаимодействие и сътрудничество с партньори от различни страни и е предпоставка за по-лесно излизане на международни пазари и справянето им с предизвикателствата на глобализацията се свят.

Българското правителство ще продължи подкрепата си за научно-изследователски организации и предприятия за участие в международни иновационни мрежи.

Участието на България в международни иновационни мрежи ще гарантира възможността за интернационализация на дейността на предприятията и научните организации.

Област на въздействие, както и съответстващи мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Интернационализация на иновационния процес** – осигуряване дейността по участието на предприятията и научните организации в международни и европейски инициативи и програми в областта на научните изследвания и иновациите; насърчаване на предприятията за навлизане и утвърждаване на позициите им на международни пазари.

Приоритет 6: Укрепване на институционалната среда за висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса

Осъществяването на приоритета предполага постигането на три основни цели. Първата е насочена към повишаване устойчивостта и ефективността на институционалната среда, което е от ключово значение за качеството и ефективността на предоставяните публични услуги. Оптимизирането на институциите се очаква да създаде условия за формулиране и приложение на политики, насочени към повишаване на конкурентоспособността на образованието и обучението, подобряване достъпа до качествено здравеопазване и социално включване. Благоприятната институционална среда, възможностите за кариерно развитие и заплащането според демонстрираните резултати, ще създадат условия за качествена заетост както в публичния, така и в частния сектор.

Втората цел е свързана със създаването на благоприятна бизнес среда за повишаване конкурентоспособността на икономиката. Намаляването на административната тежест, въвеждането на електронни услуги и по-широкото прилагане на принципа на „мълчаливото съгласие“ ще намалят значително времето и разходите, които бизнесът отделя, за да удовлетвори изискванията на администрацията. Свързването на административните регистри чрез системи за управление на електронно съдържание и достъпът до тях по електронен път ще намалят или изцяло ще премахнат дублирането на изискваните документи, ще спестят време и разходи за бизнеса и гражданите.

Третата цел е свързана с постигането на ефективно управление на финансовите ресурси. Подобреният институционален капацитет и повишената ефективност на публичните услуги ще спестят финансови ресурси, които могат да бъдат пренасочени към други сфери. Бюджетирането, ориентирано към резултати, ще гарантира ефективно планиране, последователност в действията, оптимално изразходване на финансовите ресурси и ефикасен контрол при изпълнението на останалите политики.

Подприоритет 6.1 Подобряване на институционалната среда

Подобряването на институционалната среда е предпоставка за повишаване на ефективността на публичните услуги. Подприоритет 6.1 е насочен към оптимизиране на структурата и функциите на администрацията, разпределението на отговорностите

на различните нива, отговорното ѝ отношение към околната среда и осигуряване на равнопоставен достъп до публични услуги, с цел повишаване качеството на управлението.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Постигане на гъвкава и адаптивна структурата на администрацията, която да отговаря на динамичните промени в средата и на прилаганите политики** - провеждане на периодични функционални прегледи на всички администрации на всеки три години с оглед освобождаването им от неприсъщи и неактуални функции и фокусиране на държавните институции върху приоритетните дейности.
- **Разширяване на обхвата на услугите, предоставяни от частния сектор и НПО** – оценяване на възможностите на държавата относно предоставяните публични услуги; фокусиране върху дейности, присъщи за публичния сектор; дефиниране на услуги, които няма да бъдат предоставяни от държавата и ще бъдат трансферирани към частния сектор.
- **Реформа на областното ниво на управление** – оптимизиране на броя на областите до не повече от 12; повишаване на капацитета на областната администрация за осъществяване на държавно управление по места и за провеждане на регионална политика; създаване на предпоставки за засилване участието им в процеса на планиране и усвояване на средствата от ЕС.
- **Изграждане на нов модел на организация на териториалните звена на централната администрация** - реформиране на териториалните звена на централната администрация с възможности за създаване на единна интегрирана структура на териториално ниво за всяко министерство или за организиране на териториалните звена в състава на областната администрация и изготвяне на единна концепция за рационален формат на териториалните звена (числен състав, статут, обхват на компетенциите и отговорностите и териториален обхват).
- **Ускоряване на процеса на децентрализация** – прехвърляне на правомощия и ресурси от централната власт към местното самоуправление и увеличаване

на собствената приходна база на общините чрез предоставяне на нови приходоизточници.

- **Изграждане на администрация, ангажирана с опазване на околната среда** – разширяване на използването на електронни форми на комуникация и въвеждане на „зелени инициативи“ като използването на рециклирана хартия, разделното събиране на отпадъци и др.;

Подприоритет 6.2 Администрация на знанието

Подприоритетът е насочен към изграждането на по-добре подготвена, мобилна администрация, с възможности за кариерно развитие, работеща в благоприятен организационен климат.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Изграждане на система за планиране на човешките ресурси** – реализиране на инициативи за стимулиране на навлизането на млади и квалифицирани специалисти в администрацията; внедряване на практики, чрез които да се осигури приемственост в работата, като по-опитните служители ще предават своите знания и умения на по-младите си колеги.
- **Привличане и задържане в администрацията на високо квалифицирани специалисти** - въвеждане на механизми за гарантиране на кариерно развитие и на заплащане, съответстващо на приноса на отделните служители; разработване на система за планиране и оценка на нуждата от специалисти в администрацията; модернизиране и усъвършенстване на методите за подбор; развитие на стажантски програми за създаване на стабилна връзка между университетите и администрацията.
- **Постоянно развитие и обогатяване на професионалните качества и умения на държавните служители** – укрепване на капацитета на Института по публична администрация (ИПА) с цел създаване на капацитет за трансфер на добри практики; превръщане на ИПА в информационен център и генератор на идеи за развитие на държавната служба и подобряване структурирането на администрацията; фокусиране на програмите за обучения върху повишаване на експертните познания на служителите, както и върху развитие на уменията им за работа с новите технологии; въвеждане на практики за осъществяване на неформално обучение, самостоятелно учене

и споделяне на знания в работна среда, по-интензивно използване на онлайн формите на обучения и заимстване на добри практики от частния сектор (учене през целия живот).

- **Насърчаване и стимулиране мобилността на държавните служители** – постепенното въвеждане на задължителна мобилност сред висшите държавни служители; създаване на условия за развитие на тяхната управленска компетентност; стимулиране мобилността на служителите.

Подприоритет 6.3 Администрация, ориентирана към постигане на резултати

Подприоритетът е насочен към изграждането на оптимална като брой и качество администрация, ориентирана към конкретни резултати. Тези резултати следва да се базират на точно и последователно стратегическо/тактическо планиране и се постигат чрез прилагане на принципите на доброто управление.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване на управлението на административните структури и звената в тях** – поетапно въвеждане на системи за управление на изпълнението в държавните институции.
- **Създаване на единна практика за стратегическо планиране в администрацията** – законово регламентиране на процеса на стратегическо планиране и управление до 2015 г.; изграждане на връзка между стратегическите документи, целите на административните структури, на звената в тях и на отделните служители; намаляване броя на стратегическите документи и създаване на система за оценка на изпълнението на заложените цели на всички нива.
- **Резултатно ориентиран държавен бюджет** – планиране и изпълнение на държавния бюджет на базата на отделни програми, насочени към конкретни резултати (цели) на бюджета; провеждане на ежегодни прегледи на ефективността и ефикасността на всяка програма от страна на Министерство на финансите и публикуване на резултатите от тези прегледи в интернет.
- **Изграждане и развитие на система за идентифициране на съществуващи и потенциални рискове в работата на администрацията** – разработването на система за оценка и управление на риска.

- **Въвеждане в практиката на модела на Общата рамка за оценка (CAF)** в централната администрация и общините и разработване и въвеждане в практиката на системи за самооценка на общинско ниво.

Подприоритет 6.4 Администрация, ориентирана към потребителите

Подприоритетът е насочен към изграждането на нова философия на предоставянето на услуги, която поощрява саморегулацията и разчита в по-широк мащаб на партньорство с гражданите, бизнеса и неправителствените организации. Публичните услуги ще са стандартизирани, унифицирани, прозрачни и ще отнемат по-малко време на гражданите и бизнеса.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Намаляване и постепенно премахване на усложнените процедури по предоставяне на услуги** – извършване на постоянен преглед на съществуващите процедури по предоставяне на услуги; установяване на действащ механизъм (в краткосрочен план) за диалог между администрацията, потребителите на тези услуги и експерти от неправителствения сектор за съкращаване на техните срокове при обслужването и намаляване на административната тежест; разширяване на полето на принципа на мълчаливо съгласие.
- **Намаляване на административната тежест в избрани приоритетни области с 20% на два етапа:** 1 етап (до края на 2012 г.) – намаляване на административната тежест от национално законодателство, което не транспонира европейски изисквания и 2 етап (до края на 2014 г.) – намаляване на административната тежест от национално законодателство, което съдържа национални и транспонирани европейски изисквания. Акцентът е поставен върху премахването на остарелите, излишните или повтарящи се изисквания за представяне на информация. Стремeжът е да се елиминират припокриванията и повторенията, когато едно и също задължение за информиране се изисква няколко пъти по различни канали. Там, където е възможно, сведенията се подават по електронен път или се обменя информация между институциите. Предоставя се официална яснота по някои сложни законодателни актове от страна на администрацията.
- **Преглед на всички регулаторни режими**, установени със специален закон, с особено внимание към онези, които се различават от общите правила;

подобряване на качеството на законодателството по отношение на режимите; инициативи за подобряване на съответните наредби на общинско ниво чрез механизмите на Съвета за административна реформа; пълен преглед на услугите, предоставяни от местната власт (до 2014 г.); стандартизиране и унифициране на изискваните от общините документи и процедурите по предоставяне на услуги за бизнеса; обхващане на всички 264 общини от унифицираните стандарти; разширяване на използването на електронното управление; улесняване на условията за стартиране на бизнес чрез намаляване на изискуемите документи и времето за започване на дейност; въвеждане на инициативи за предоставяне на втори шанс; облекчаване и ускоряване на процедурите по несъстоятелност.

- **Въвеждане на разходно ориентирани такси** - въвеждане на обвързани с разходите такси за органите на централната власт до края на 2012 г., а до 2015 г. и за тези на органите на местната власт и органите, на които по силата на специален закон е прехвърлена дейност за регулация и/или контрол.
- **Въвеждане на практиките на интелигентното регулиране за МСП** – прилагане на принципа “Мисли първо за малките”, както и на принципите на Акта за малкия бизнес за подпомагане на МСП; въвеждане на нормативно изискване за задължителна оценка на въздействието на регулациите върху малките и средните предприятия („МСП тест”).
- **Оптимизиране на процеса на законотворчество** - ревизиране на остарелите актове и такива, издадени от вече несъществуващи органи (в краткосрочен план); разширяване на гражданското участие в законотворчеството; институционализиране на оценката на въздействието на новото законодателство и политики и изграждането на трайна практика в администрацията за прилагането им (в периода до 2020 г.).
- **Осигуряване на равен достъп до административни услуги на хора в неравностойно положение** - реализиране на инициативи като подобряване на физическия достъп до административните сгради, създаване на мобилни групи от служители и др.
- **Въвеждане и утвърждаването на комплексното административно обслужване** – създаване на базисен модел за интегриране на услуги, предоставяни от различни администрации (до 2013 г.); предлагане на 10 нови комплексни административни услуги (до края на 2013 г.) и увеличаване на броя им до 100 (до 2020 г.); създаване на единни териториални центрове (в

средносрочен план) за предоставяне на информация и услуги на гражданите както от общините, така и от териториалните звена на централната власт.

- **Развитие на електронното управление и услугите на публичния сектор** - изграждане и прилагане на единен информационен модел в администрациите; поддръжка на комуникационната свързаност на всички администрации; поддръжка и администриране на системите в техническите центрове на електронното правителство; осигуряване на оперативна съвместимост на информационните системи в държавната администрация; изграждане на ефективна система за управление и реално функциониране на е-правителство; включване в електронния обмен на данни между страните от ЕС; цифровизация на администрациите чрез въвеждане и използване на бази от данни, преминаване изцяло към електронни регистри и регистърно производство, моделиране на процесите за обмен на информация, предоставяне на комплексни електронни административни услуги, постигане на „свързана администрация“; въвеждане на съвременни решения за оптимизиране на информационните и комуникационните ресурси чрез отдалечен достъп до споделени ресурси, в това число и центрове за данни в държавната администрация.

Приоритет 7: Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост

Приоритетът допринася за изграждането на инфраструктурни мрежи, осигуряващи оптимални условия за развитието на икономиката, повишаването на енергийната независимост, сигурност и ефективност, увеличаване на конкурентоспособността. Интегрирането на българската енергийна система с тази на съседните страни също така ще допринесе за увеличаване отвореността на икономиката, създаване на нови възможности за международна търговия и увеличаване на приходите от транзит на енергия и енергийни ресурси. Прилагането на последователни действия за адресиране на изменението на климата допринася за смекчаване на последствията от глобалното затопляне и адаптиране на икономиката, инфраструктурата, селското стопанство и хората към настъпилите промени.

Подприоритет 7.1 Гарантиране на енергийната сигурност на страната

Основният доставчик на страната на енергийни ресурси е Руската Федерация – по отношение на природен газ, ядрено гориво, нефт. Разнообразяването на източниците и маршрутите за доставка на природен газ е важно за националната сигурност и енергийната независимост на страната, елемент на които е изграждането на адекватна енергийна инфраструктура. Чрез достъпа до алтернативни източници и маршрути за внос на природен газ ще се създадат възможности и за постигане на по-конкурентни условия на националния газов пазар, чрез осигуряване на възможност за внос на природен газ от страни, добиващи природен газ, като страните от Каспийския регион и Средна Азия, както и от производителите на втечен природен газ. Чрез проектите за междусистемни газови връзки ще се подобри сигурността на газовите доставки за България, ще стане възможно ползването на терминали за втечен природен газ в Гърция и Турция, като по този начин ще се избегнат негативните ефекти за националната икономика от потенциални кризи, свързани с прекъсване или ограничаване на доставките от единствения за момента източник.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Диверсификация на източниците и маршрутите на доставка на природен газ:**
 - изграждане на: междусистемна газова връзка България-Гърция. (Стара Загора – Комотини); междусистемна газова връзка България – Румъния (Русе – Гюргево); междусистемна газова връзка България-Турция; междусистемна газова връзка България-Сърбия;
 - подкрепа за реализацията на съществените проекти за изграждане на газопроводи от Южния газов коридор за ЕС, в т.ч. газопровод „Набуко“, газопровод „Южен поток“, Югоизточно европейски газопровод (SEEP) и др.;
 - подкрепа и участие в реализация на проект за изграждане на регазификационен терминал за втечен природен газ (LNG) на Егейско море, чрез когото да се доставя природен газ за България и за трети страни;
 - разширяване на съществуващото газово хранилище в „Чирен“ и проучване на възможностите и целесъобразността за изграждане на нови хранилища.
- **Осигуряване на нови източници на енергийни ресурси с цел намаляване на енергийната зависимост от внос** - насърчаване на геоложки проучвания за нови конвенционални и неконвенционални находища на нефт и газ.
- **Прилагане на стратегически подход към новите енергийни мощности** - институционална подкрепа и мониторинг на проекти със стратегическо значение за енергийната сигурност, включително и с инвестиции в нови производствени мощности (необходими за балансиране на производството от вятърните и соларните централи); институционална подкрепа и мониторинг на проекти за изграждане на нови и/или заместващи мощности на местни въглища или природен газ, отчитайки съвременните високоефективни и нискоемисионни технологии, включително технологии за разработване и усъвършенстване на енергийната система.

Подприоритет 7.2 Достигане на 16% на енергията от възобновяеми източници в брунтото крайно потребление на

енергия, установена с Директива 2009/28/ЕО за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници

България разполага със значителен потенциал от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ). Стимулирането на този тип инвестиции би разнообразило енергийния микс в страната и допринесло за намаляване на вноса на първични енергийни ресурси и забавяне на процеса на изчерпване на местните енергийни суровини. Националната задължителна цел, която България трябва да постигне е 16% от общото крайно потребление на енергия в страната през 2020 г. да бъде от ВЕИ, като страната получава най-ниското допълнително увеличение (6.4%), спрямо останалите държави-членки. От секторните цели единствено тази за потребление на ВЕИ в транспортния сектор е задължителна – 10% дял на ВЕИ в транспортното потребление до 2020 г.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване на благоприятна среда за производство и потребление на ВИ** – благоприятстване на развитието на интелигентни мрежи и акумулиращи съоръжения, посредством въвеждане на регулаторни стимули за инвестиции в мрежовата инфраструктура и за развитие на мрежите, адекватни на нуждите на ползвателите им; поставяне на изисквания към производителите на електрическа енергия от ВИ, свързани с въвеждането на нови технологии, включващи изграждането на интелигентни мрежи, регулиращи мощности, модерни акумулиращи системи и комуникации; насърчаване на собствениците на преносната и разпределителните мрежи да изградят и развиват интелигентните мрежи, акумулиращи и регулиращи съоръжения, като им се признават разходите за разработване и изпълнение на такива проекти; осигуряване на улеснен публичен достъп до актуална информация за възможностите за използване на различните технологии за ВИ чрез провеждане на информационни кампании и реализиране до 2015 г. на Национална публична информационна система за ВЕИ, която ще съдържа информация за потенциала, производството и потреблението на енергия от възобновяеми източници и за възможностите на националната електроенергийна мрежа за присъединяване на нови производители и ще осигури прозрачност на дейностите, информираност на заинтересованите страни и подобряване на бизнес климата в областта на ВЕИ; укрепване на административния капацитет в областта на ВИ и енергийната ефективност на регионално и общинско ниво за преодоляване на съществуващите административни бариери; разширяване спектъра на обучение и подготовка

на висококвалифицирани специалисти в новите направления: технологии за преобразуване и използване на ВИ, включително възможности за производство на енергия в малки мащаби или т.нар. „разпределена енергия“; съвременни системи за управление на електроенергийните мрежи, включително във връзка с интегрирането на възобновяемите източници в електроенергийните мрежи и други.

- **Насърчаване на инвестициите в технологии за производство и потребление на енергия от ВИ в предприятията** – създаване на гъвкави финансови инструменти и схеми за подпомагане на производството и потреблението на енергия от възобновяеми източници и биогорива, както и използване на вече съществуващите – преференциални цени за електрическата енергия от ВИ; предоставяне на гарантиран достъп до преносната и разпределителните електрически мрежи; гарантиране на преноса и разпределението на електрическата енергия, произведена от ВИ, при спазване на критериите за сигурност; осигуряване изграждането на необходимата инфраструктура и електроенергийни мощности за регулиране на електроенергийната система; предоставяне на приоритет при диспечирание на електрическата енергия от ВИ; задължително изкупуване на електрическата енергия, произведена от ВИ, за определения от ЗЕВИ срок.
- **Стимулиране на децентрализирано производство на енергия за отопление и охлаждане от ВИ** – насърчаване производството на топлинна енергия и на енергия за охлаждане от възобновяеми източници (подпомагане и реализиране на проекти за изграждане на топлопреносни мрежи в населени места; подпомагане на проекти за изграждане на малки децентрализирани системи за топлинна енергия и/или енергия за охлаждане; присъединяване на обекти за производство на топлинна енергия от възобновяеми източници към топлопреносната мрежа и изкупуване от топлопреносното предприятие на произведената от друг производител топлинна енергия.); насърчаване производството на газ от възобновяеми източници (Предоставяне на гарантиран достъп до преносната и разпределителните мрежи; гарантиране на преноса и разпределението на газ, произведен от ВИ; недопускане на дискриминация по отношение на газ от ВИ при определянето на такси за пренос и разпределение по преносна или разпределителна мрежа; публикуване от операторите на газопреносната и газоразпределителните мрежи на тарифите за присъединяване на обекти за производство на газ от възобновяеми източници; задължително изкупуване по преференциални цени на газ от ВИ със сертификат за качество и налягане).

- **Стимулиране на инвестициите в производството и потреблението на енергия от ВИ в домакинствата** – въвеждане и прилагане на облекчени административни процедури при присъединяването на малки мощности за производството на енергия от ВИ в бита (30 kW); изпълнение на законовите изисквания (ЗЕВИ)², в новите и съществуващите сгради за обществено обслужване, в които се извършват реконструкция, основно обновяване, основен ремонт или преустройство, да се спазват стандартите за жилищни сгради с нулево потребление на енергия или покривите на тези сгради да се използват за инсталации за производство на енергия от възобновяеми източници³, като най-малко 15 на сто от общото количество топлинна енергия или енергия за охлаждане, необходима за сградата, да бъде произведено от възобновяеми източници; Въвеждане на стимули за ефективност на отоплителни уреди/инсталации, работещи с биомаса (за жилищни сгради 85 %).
- **Заместване на част от конвенционалния автомобилен парк с електромобили, частично захранвани с енергия от ВИ** – подкрепа за развитие (производство) и въвеждане на електрически пътни превозни средства, частично захранвани с енергия от възобновяеми източници; развитие и въвеждане на системи за съхранение на енергия и изграждане на инфраструктура за зареждане на електромобилите; стимулиране активността на общинските власти за предприемане мерки за интегрирането на електромобилите и използването им за придвижване в градовете, както и за увеличаване на дела на използваната електрическа енергия от ВИ в обществения транспорт.

Подприоритет 7.3 Повишаване на енергийната ефективност

Подобряването на енергийната ефективност в производството и предлагането на стоки и услуги ще повиши конкурентоспособността на предприятията на вътрешните и международните пазари и възможностите за генериране на по-висока добавена стойност. Намалването на използването на електрическата енергия в бита, чрез заместването и с природен газ, ще доведе до по-ефективно използване на ресурсите, по-ниски разходи и по-качествена и здравословна околна среда.

² Закон за енергията от възобновяеми източници, Обн., ДВ, бр. 35 от 3.05.2011 г., в сила от 3.05.2011 г.

³ Описано е в Закона за енергията от възобновяеми източници.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Повишаване на ефективността на производство на енергия** – повишаване на ефективността на използването на енергийните ресурси, условията за което са разписани в Национална програма за стабилизиране и развитие на топлофикационния сектор на Република България до 2020 г., като се предвижда създаване на условия за ефективното развитие на централизираното топлоснабдяване в страната при производството на екологична топлинна енергия за потребителите; усъвършенстване на системите за енергийно производство и централизирано отопление, техническа модернизация и използване на високоефективни инсталации за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия (когенерация); изпълнение на Втория национален план за действие по енергийна ефективност (2011-2013 г.); разработване на Трети национален план за действие по енергийна ефективност (2014-2020 г.), на Програма за обучение и квалификация на специалисти за енергетиката и новите технологии и на Програма за подпомагане на научните изследвания в областта на енергийната ефективност.
- **Повишаване на ефективността на преноса на енергия** – рехабилитация и модернизация на електропреносната мрежа; рехабилитация и модернизация на електроразпределителните мрежи; разширяване и развитие на газопреносната и газоразпределителната мрежа в страната; рехабилитация на съществуващата и изграждане на нова топлопреносна мрежа като част от изпълнението на Националната програма за стабилизиране и развитие на топлофикационния сектор на Република България до 2020 г.
- **Повишаване на ефективността на потребление на енергия**
 - **Повишаване на ефективността на потребление на енергия в отраслите на икономиката** – чрез стимулиране на инвестициите за подобряване на енергийната ефективност в предприятията.
 - **Повишаване на ефективността на потреблението на енергия в общественния сектор** – разработване на Национална програма за сгради за обществено обслужване с близко до нулево нетно потребление на енергия, в която на първо място ще се даде национално определение за близко до нулево енергопотребление на сграда, което отразява националните и местни условия за България и ще се определят националните цели за увеличаване броя на сградите с близко до нулево

потребление на първична енергия в зависимост от класификацията на видовете сгради.

- **Повишаване на ефективността на потреблението на енергия в домакинствата** – изпълнение на мерки⁴ за енергийна ефективност в многофамилни жилищни сгради, включително като интегрирана част от Националните програми за стабилизиране и развитие на топлофикационния сектор и за ускорено развитие на битовата газификация; разработване и прилагане на мерки и стимули за промяна на горивната база в бита (установяване на изисквания за качеството на горивата, предназначени за бита, въвеждане на ограничения и контрол по отношение продажбата на нискокачествени горива и др.); изготвяне и изпълнение на програма за прилагане на мерки за енергийна ефективност в домакинствата чрез закупуване на енергоспестяващи уреди и оборудване; провеждане на обучителни семинари, дискуссионни форуми, радио и телевизионни образователни предавания за енергийна ефективност; образователни кампании за повишаване на обществената осведоменост и култура за начините и възможностите за повишаване на енергийната ефективност.
- **Повишаване на енергийната ефективност на сградите** (публична и частна собственост) чрез саниране с цел спестяване на енергийни разходи.

Подприоритет 7.4 Създаване на интегриран вътрешен пазар на енергия

Създаването на интегриран вътрешен пазар на енергия има за цел гарантиране на прозрачно ценообразуване, гъвкавост в договарянето, максимално използване на междусистемните преносни капацитети и възможност за едновременно разпределение на енергия и капацитет. По този начин ще се улесни вземането на инвестиционни решения, ще се повиши ефективността от използването на енергийните ресурси и конкурентоспособността на предприятията.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

⁴ Извършване на задължителни обследвания за енергийна ефективност; Внедряване на мерки за енергийна ефективност в жилищни сгради (топлоизолация, подмяна на дограма, локални инсталации и/или връзки към системите за топлоснабдяване, газоснабдяване)

- **Повишаване на прозрачността на енергийния пазар** - създаване на законодателни условия за развитие на енергийния пазар чрез промените в Закона за изменение и допълнение на Закона за енергетиката; развитие на електроенергийния пазар, включително и на пазара на балансираща енергия; отделяне на преноса от производството и търговията и въвеждане на гаранции за независимост на операторите на мрежи, което е регламентирано в проекта за ЗИД на ЗЕ; гарантирано развитие на мрежата, включително трансгранични връзки; засилване ролята и правомощията на регулаторния орган, регламентиран в проекта за ЗИД на ЗЕ; коопериране на националните регулатори на европейско ниво; ясно дефиниране и гарантиране правата на потребителите чрез определяне на задължителен обхват на договорите между потребителите на енергийни услуги и енергийните предприятия, предоставящи услуги от обществен интерес; прилагане на модела за отделяне на собствеността на новите оператори на газопреносни мрежи;
- **Развитие на конкурентна среда на пазара на електроенергия и природен газ** – осигуряване на равнопоставен достъп до преносните мрежи и съоръжения за съхранение на природен газ при ясно регламентиран и прозрачни правила и тарифи чрез влизането в сила на ЗИД на ЗЕ; освобождаване на допълнителни количества електрическа енергия за свободния пазар извън квотата на защитените потребители чрез влизането в сила на ЗИД на ЗЕ; организиране на електроенергийна борса.

Подприоритет 7.5 Повишаване на ефективността на използване на ресурсите

Съхраняването, рационалното и отговорно използване на природните ресурси е основна предпоставка не само за подобряването и опазването на околната среда, но и за постигането на устойчив икономически растеж и повишаването на конкурентоспособността на българската икономика. Въвеждането на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци, допринася за повишаването на производителността на стопанските дейности, поради спестяването на енергия и суровини.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Въвеждане на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии** - въвеждане на стимули за иновациите в широко използвани методи на производство, насочени към оптимална ефективност по отношение на ресурсите; разработване на пазарни инструменти за насърчаване на екологосъобразни продукти, произведени при ефективно използване на ресурсите; стимулиране на обмена на добри практики между предприятията по отношение на ефективно използване на суровините в производството; методическо подпомагане на малките и средните предприятия за постигане на по-ефективно използване на ресурсите; разработване на стимули за поощряване на инвестициите на частния сектор в научноизследователска дейност и иновации, насочени към ефективност на ресурсите.
- **Оползотворяване и рециклиране на по-голямо количество отпадъци** - насърчаване на инвестициите в съвременни съоръжения за оползотворяването на отпадъците чрез рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия; въвеждане на стимули при публичното финансиране на проекти да се дава приоритет на дейностите, свързани с по-високите нива в йерархията на отпадъците съгласно Рамковата директива 2008/98/ЕС за отпадъците; насърчаване на разширяването на отговорността на производителите, така че тя да обхваща пълния жизнен цикъл на произвежданите от тях продукти (включително чрез нови бизнес-модели, насоки относно схемите за връщане и рециклиране и чрез подпомагане на ремонтни услуги); методическо подпомагане на дружествата за съвместна дейност, за да се възползват от отпадъците и вторичните продукти, които генерират (например използване на промишлена симбиоза). Въвеждане на мерки за изграждане на адекватна енергийна инфраструктура за ко-генерация на биологични отпадъци от земеделието и утайки генерирани от ПСОВ.

Приоритет 8: Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари

Стратегическите инвестиции в сектора на транспорта, както и неговото реструктуриране и въвеждане на принципите на доброто управление, ще повишат ресурсната ефективност и ще допринесат за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.

Реконструкцията и модернизацията на съществуващата и изграждането на нова транспортна инфраструктура ще подобри достъпа до пазари и ще способства за създаването на оптимални условия за развитие на икономиката. Подобряването на безопасността и сигурността на транспорта, както и ограничаването на вредните емисии и замърсяването от транспортния сектор, ще допринесат за наличието на качествена и здравословна околна среда за населението..

Подприоритет 8.1 Изграждане на устойчива железопътна транспортна система, чрез реформиране на сектора

Подприоритетът предвижда съчетаване на стратегически инвестиции с реструктуриране, с цел постигане на жизнеспособен и финансово устойчив железопътен сектор.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Подобряване управлението на железопътния сектор** – укрепване на институционалния капацитет за управление; съсредоточаване на публичните ресурси в сектора върху най-важните и стойностни железопътни услуги; привеждане на предоставяните по ДОУ⁵ пътнически услуги към пазарното

⁵ ДОУ - договор за обществени услуги с „БДЖ – Пътнически превози” ЕООД

търсене; преразглеждане на ДООУ с „БДЖ – Пътнически превози” ЕООД; редуциране на ж.п. мрежа до устойчиви размери; преразглеждане на МДИ⁶.

- **Преструктуриране на „Холдинг БДЖ” ЕАД и НК „ЖИ”, насочено към постигане на по-висока производителност и конкурентоспособност на железопътния сектор** - преминаване на „Холдинг БДЖ” ЕАД към търговска структура; освобождаване на „Холдинг БДЖ” ЕАД от неоперативни дейности; приватизация на „БДЖ – Товарни превози” ЕООД; преоценка на количеството на подвижния състав на „Холдинг БДЖ” ЕАД и реорганизиране на дейностите по поддръжката му; подготовка и изпълнение на Стратегия за управление на човешките ресурси и изпълнение на програма за реструктуриране на персонала в „Холдинг БДЖ” ЕАД и НК „ЖИ”; изпълнение на програма за обучение на железопътния персонал на средно и високо управленско ниво и за въвеждане на нова бизнес култура; укрепване на корпоративното ръководство на НК „ЖИ” и „Холдинг БДЖ” ЕАД, преминаване на НК „ЖИ” към по-търговска структура.

Подприоритет 8.2 Ефективно поддържане, модернизация и развитие на транспортната инфраструктура. Интегриране на българската транспортна система в европейската

Подприоритетът се фокусира върху изграждането, модернизацията и поддържането на транспортна инфраструктура, която е част от европейските транспортни коридори, с цел интегрирането на българската транспортна система в европейската. Очакваните резултати са подобряване и развитие на инфраструктурните връзки и постигане на оперативна съвместимост, привличане на международен трафик и повишаване конкурентоспособността на българските транспортни фирми. Развитието на различните видове транспорт и тяхното интегриране ще спомогнат за осигуряване на по-добър достъп до и повишаване на ефективността на пазарите на стоки, услуги и работна сила. Интелигентните транспортни системи ще спомогнат за подобряване на ефикасността, безопасността и екологосъобразността на транспорта.

⁶ МДИ - многогодишен договор с НК „ЖИ” за развитие на железопътната инфраструктура

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Поддържане, модернизация и развитие на железопътната инфраструктура** - изграждане на модерни железопътни линии по основните направления от TEN-T на принципа на т.нар. „коридорен подход“; приоритизиране на проектите в съответствие с тяхната европейска „добавена стойност“; строителство на функционални интермодални терминали; изграждане на железопътни връзки към пристанищата и летищата на страната; мащабни инвестиции (приоритетно по следните проекти: Модернизация на ж.п. линията София – Пловдив; Модернизация на ж.п. линия Видин – София; Подновяване на участъци от ж.п. линия Пловдив – Бургас, Модернизация на ж.п. линия София – Перник – Радомир Възстановяване на проектните параметри на ж.п. линията Русе – Варна).
- **Поддържане, модернизация и развитие на пътната инфраструктура** - приоритетно доизграждане на автомагистралите по основните трасета от TEN-T; приоритизиране изграждането на пътища на базата на политики, документи и решения, на ЕС; оптимизиране капацитета на съществуващи и изграждане на нови участъци от пътната мрежа на България по основните TEN-T направления; преценка и дефиниране на автомагистрални и скоростни пътища; мащабни инвестиции (приоритетно по следните проекти: Изграждане на АМ „Тракия“; Изграждане на АМ „Марица“; Изграждане на АМ „Струма“; Изграждане на СП Видин – Ботевград; Изграждане на АМ „София – Калотина“; Изграждане на обходен път на гр. Габрово включително и тунел под връх Шипка; Довършване изграждането на АМ „Хемус“; Изграждане на СП „Русе – Шумен“; Изграждане на СП „Рила“; Изграждане на СП „Гюешево – Дупница“; Изграждане на СП „Черно море“; Изграждане на СП „Варна – Дуранкулак“; Изграждане на СП „Пловдив – Асеновград“).
- **Развитие на логистичната инфраструктура** – създаване на необходимите условия за изграждане на интермодални терминали и прерастването им в товарни селища; изграждане на специализирани терминали (в т.ч. зърнени и контейнерни); реконструкция и модернизация на пристанища (приоритетни инвестиции в следните проекти: Изграждане на интермодален терминал Пловдив по ОП „Транспорт“ 2007 – 2013 г.; Подготовка и изграждане на интермодален терминал в гр. Русе; Изграждане на специализирани (в т.ч. контейнерни и зърнени) терминали на пристанища Бургас и Варна;

Реконструкция и модернизация на речните пристанища Лом и Видин, Развитие на железопътен възел София).

- **Подобряване корабоплаването по река Дунав** – подобряване на системите за навигация и топохидрографните измервания; удълбочаване, изграждане на буни, укрепване на брегове.
- **Развитие на транспортната инфраструктура чрез публично-частно партньорство** - успешно приключване на стартиралите процедури за отдаване на концесия на различни обекти от транспортната инфраструктура на страната; предоставяне на концесии на други обекти от пристанищната и летищната инфраструктура; ефективен контрол на вече предоставените на концесии обекти, в т.ч. реализация на планираните в тях инвестиции; предоставяне на концесия на дейностите по проектиране, изграждане и въвеждане в експлоатация на съвременна електронна ТОЛ-система по основните пътища от републиканската пътна мрежа.
- **Въвеждане на интелигентни транспортни системи** - създаване на речна информационна система в българската част на река Дунав; проектиране и внедряване на географска информационна система (ГИС) за управление на пристанищната инфраструктура; продължаване изграждането на Информационна система за управление трафика на плавателни съдове (фаза 3); приемане и изпълнение на стратегия и план за внедряване на Европейската железопътна система за управление на трафика (ERTMS).
- **Участие във формирането на европейската политика в областта на транспорта и укрепване на международното сътрудничество** - участие в дейността на институциите на ЕС и НАТО, участие в ръководните органи на европейските транспортни оси и коридори.

Подприоритет 8.3 Постигане на висока степен на безопасност и сигурност на транспорта

Подприоритетът е насочен към пълното въвеждане на международните и европейските стандарти за безопасност и сигурност в отделните видове транспорт и следва да доведе до осигуряване на безопасност и сигурност на превозите; опазването живота и здравето на потребителите на транспортни услуги; повишаване на доверието на потребителите на транспортни услуги, както и на всички участници в дейността на транспортната ни система.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Създаване на нова и актуализиране на действащата нормативна база** – продължаване процеса на въвеждане на международните и европейски стандарти за безопасност и сигурност; разработване и въвеждане на държавни програми по безопасност в отделните видове транспорт; повишаване нивото на знанията и уменията на кандидатите за водачи и на водачите на пътните превозни средства.
- **Повишаване на административния капацитет по отношение на контрола върху безопасността на транспорта и разследването на транспортни произшествия** - укрепване на административния капацитет в съответните изпълнителни агенции; разработване и прилагане на програми за увеличаване на квалификацията; засилване на независимостта и повишаване на квалификацията на органите за техническо разследване на транспортни произшествия.

Подприоритет 8.4 Ограничаване негативното въздействие на транспорта върху околната среда и здравето на хората

Ограничаването на вредното влияние на транспорта върху околната среда, климата и качеството на живот на хората изисква въвеждане и насърчаване употребата на горива и енергии от алтернативни и възобновяеми енергийни източници, развитие и увеличаване на дела на екологосъобразните видове транспорт. Оптималният баланс в използването потенциала на различните видове транспорт се постига, чрез прехвърляне

на превози към по-екологичните видове (железопътен, воден, електротранспорт, метрополитен).

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Ограничаване на вредните емисии и замърсяването от транспортния сектор, както и неблагоприятното влияние върху климата** - изграждане и въвеждане в експлоатация на интелигентни транспортни системи по републиканската пътна мрежа и вътрешноградския транспорт в големите градове; увеличаване дела на биогоривата за автомобилния транспорт; развитие и стимулиране на ползването на „хибриден“ и електрически автомобилни транспорт; въвеждане на евростандартите за лекотоварни и тежкотоварни автомобили по отношение на емисиите на парникови газове и прахови частици; разработване на стратегически карти на шума за основни пътни артерии, основни ж.п. линии и основни летища.
- **Създаване на благоприятна среда и предпоставки за съществен ръст на превозите с интермодален транспорт** - относително намаляване на пътуванията с лични моторни превозни средства, чрез стимулиране на комбинираното ползване на масовия обществен транспорт; разработване и прилагане на политика, стимулираща ползването на воден и железопътен транспорт;
- **Обновяване и модернизация на транспортния парк, инсталациите и съоръженията** – разработване на политика за стимулиране обновяването на транспортния парк; модернизация на подвижния състав в железопътния сектор; модернизация на транспортния парк в автомобилния сектор; поетапно въвеждане на техническите спецификации за оперативна съвместимост.

Подприоритет 8.5 Устойчиво развитие на масовия обществен транспорт

Този подприоритет е в съответствие с основните насоки на транспортната политика на ЕС за постигане на устойчива градска мобилност на населението. Тя се

състои в насърчаване на използването на всички транспортни средства и комбинирането на различните видове обществен транспорт с различни видове индивидуален транспорт. Градската мобилност трябва да осигури икономическото развитие на градовете, качеството на живот на техните жители и защитата на околната среда. Особено внимание изисква осигуряването на по-достъпен градски транспорт особено за хората с намалена двигателна способност, инвалидите, възрастните, семействата с малки деца и самите малки деца.

Областите на въздействие, както и съответстващите им мерки, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- **Развитие на интегрирани мрежи и услуги за обществен транспорт** - подготовка, проектиране и строителство на трети метродиаметър в София; координиране на разписанията на различните видове транспорт;
- **Оптимизиране на обществения пътнически транспорт в крайградските зони на големите селищни агломерации** - оптимизиране на транспортните схеми и тяхното интегриране; координиране на разписанията на различните видове транспорт;
- **Устойчиво финансиране на масовия обществен транспорт** - прилагане на гъвкава тарифна политика; контрол върху самотаксуването; внедряване на интегрирани системи за таксуване.